

หนังสืออ่านนอกเวลา

วิชาประวัติศาสตร์ไทย ระดับประถมศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชุด พระมหากษัตริย์ไทย ๙ รัชกาล

เล่มที่ ๗

เรื่อง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หนังสืออ่านนอกเวลา วิชาประวัติศาสตร์ไทย ระดับประถมศึกษา
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ชุด พระมหากษัตริย์ไทย ๙ รัชกาล

เล่มที่ ๗

เรื่อง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้จัดพิมพ์

กลุ่มพัฒนาสื่อการเรียนรู้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๒๘๘ ๕๗๓๗ โทรสาร ๐ ๒๒๘๑ ๒๖๐๒

พิมพ์ครั้งที่ ๑ แจกสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พ.ศ. ๒๕๕๗

จำนวน ๓๒,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-395-625-5

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว แขวงสะพานสอง

เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๓๘ ๓๐๒๒, ๐ ๒๕๑๔ ๔๐๓๓ โทรสาร ๐ ๒๕๓๘ ๓๒๑๕

www.suksapan.or.th

เลขงาน ๕๘๐๒๐๑๗

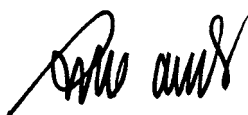
คำนำ

เรื่อง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นหนังสือเล่มที่ ๗ ในชุด “พระมหากษัตริย์ไทย ๙ รัชกาล” กรมวิชาการ (เดิม) กระทรวงศึกษาธิการ ได้มอบหมายให้นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา เป็นผู้เรียบเรียงเนื้อหา และจัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยกำหนดให้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับประถมศึกษา มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์และประวัติศาสตร์ไทย รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว คณะกรรมการจัดทำ และคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลา วิชาประวัติศาสตร์ไทยและหน้าที่พลเมือง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พิจารณาเห็นว่าหนังสือเล่มนี้ มีแนวการเขียนในการนำเสนอเนื้อหาที่คำนึงถึงความเหมาะสมกับวัย ความสามารถทางการอ่าน และจิตวิทยาการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับประถมศึกษา จึงได้ประกาศให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสถาบันพระมหากษัตริย์ และกลุ่มประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มอบหมายให้นางสายไหม จบกมลศึก ที่ปรึกษาเกี่ยวกับงานด้านเอกสารและหนังสือ สำนักพระราชวัง นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง ข้าราชการบำนาญ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนางปราณี ปราบริปู

ข้าราชการบำนาญ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
เป็นผู้ตรวจเพิ่มเติมเนื้อหาและภาพประกอบให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
โดยใช้โครงสร้างเดิมที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เรียบเรียงไว้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหวังเป็น
อย่างยิ่งว่าหนังสืออ่านนอกเวลาเล่มนี้ จะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนและสร้างบรรยากาศในการจัดกิจกรรมส่งเสริม
การอ่าน รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย
ให้น่าสนใจและบูรณาการค่านิยมหลัก ๑๒ ประการไปพร้อมกัน
ขอขอบคุณคณะกรรมการจัดทำและคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลาฯ
และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้ร่วมมือกันทำให้หนังสือสำเร็จลุล่วง
ด้วยดีมา ณ โอกาสนี้

(นายกมล รอดคล้าย)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑ ธันวาคม ๒๕๕๗

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	๑
๑. ทูลกระหม่อมพ้าน้อยแห่งราชสำนัก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๕
๒. พระรัชทายาทผู้ปฏิเสธราชบัลลังก์	๑๐
๓. พระราชกรณียกิจเพื่อความเจริญของบ้านเมือง	๑๗
๔. พระมหากษัตริย์ผู้ทรงอุปถัมภ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ	๒๔
๕. การต่อสู้กับสงครามเศรษฐกิจ	๒๙
๖. การเตรียมประเทศไปสู่การปกครอง ระบอบประชาธิปไตย	๓๓
๗. การเปลี่ยนแปลงการปกครอง - สละราชสมบัติ	๓๘
๘. เสด็จสู่สวรรคาลัย	๔๔
๙. เฉลิมพระเกียรติแด่ไพศาล	๕๐
ภาคผนวก : ส่วนไกลกังวล	๕๕

พระบรมราชานุสาวรีย์ ๓ หน้าอาคารรัฐสภา

บทนำ

ถ้าท่านผู้ใดได้ผ่านไปตามถนนอุทองใน เมื่อถึงบริเวณหน้าอาคารรัฐสภาอันเป็นเขตพระราชฐานพระราชวังดุสิต ก็จะได้แลเห็นพระบรมราชานุสาวรีย์ แห่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกฯ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐานอยู่กลางแจ้งบนเนินหน้าอาคารแห่งนั้น เป็นพระบรมรูปขนาดใหญ่กว่าพระองค์จริงหนึ่งเท่าครึ่ง ทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ ฉลองพระองค์ครุย สวมพระชฎามหากษัตริย์ปกขุนนการเวก ซึ่งเป็นเครื่องทรงในวันเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม พระบรมรูปพระองค์นั้นประทับเหนือพระที่นั่งพุดตานกาญจจินสหาสน์จำลอง พระหัตถ์ทั้งสองวางเหนือพระเพลา เมื่อยามพระอาทิตย์ใกล้จะอัสดงก็สาดส่องแสงอ่อนจับข้างพระพักตร์ที่สงบนิ่ง แต่ดูเต็มไปด้วยความอ่อนโยนละมุนละไม ดุจดวงพระวิญญูณของพระองค์ยังคงเสด็จอยู่พิทักษ์คุ้มครองให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยได้สถิตเจริญมั่นคงอยู่ในราชอาณาจักรไทยไปชั่วกาลนาน

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ตั้งแต่วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ จนกระทั่งทรงสละราชสมบัติเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ตลอดระยะเวลา ๙ ปี

๓ เดือนกับ ๔ วันในรัชสมัย ได้ทรงมั่นคงอยู่ในทศพิธราชธรรม ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของประเทศไทยจะต้องทรงถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์แก่บ้านเมืองหลายด้านหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินพระราชหฤทัยครั้งสำคัญ ซึ่งเป็นผลดีต่อประเทศชาติเป็นอันมาก คือ เมื่อเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็ได้ทรงยินยอมที่จะเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ตามการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งๆ ที่พระองค์ก็ยังมีกองทัพที่จงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ พอจะต่อสู้กับคณะราษฎรผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ ความในพระราชหฤทัยของพระองค์เป็นเช่นใด ได้ปรากฏชัดเจนในพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ตอบผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ซึ่งเป็นฝ่ายเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีข้อความตอนหนึ่งดังนี้

ข้าพเจ้าเห็นแก่ความเรียบร้อยของอาณา
ประชาราษฎร ไม่อยากให้เสียเลือดเนื้อ กับทั้ง
เพื่อจัดการโดยละม่อมละไมไม่ให้ขึ้นชื่อว่าได้
จลาจลเสียหายแก่บ้านเมือง และความจริง
ข้าพเจ้าได้คิดอยู่แล้วที่จะเปลี่ยนแปลงทำนองนี้

คือมีพระเจ้าแผ่นดินปกครองตามรัฐธรรมนูญ
จึงยอมรับที่จะช่วยเป็นตัวเซ็ด เพื่อคุมให้โครงการ
ตั้งรัฐบาลให้เป็นรูปวิธีเปลี่ยนแปลงพระธรรมนูญ
โดยสะดวก...

ต่อมาเมื่อรัฐบาลขณะนั้นได้ใช้วิธีการปกครองไม่ตรงกับ
หลักการของพระองค์ และทรงเห็นว่าพระราชประสงค์ที่จะให้
ประเทศไทยมีการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง
ไม่บรรลุผลสำเร็จ จึงทรงกล้าหาญเด็ดเดี่ยวและเสียสละอย่างยิ่ง
ด้วยการสละราชสมบัติเพื่อเปิดหนทางให้ผู้ที่เหมาะสมกว่า
เข้ามาทำหน้าที่แทนพระองค์สืบไป ดังลายพระราชหัตถเลขา
ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ มีข้อความบางตอนว่า

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจ ที่จะสละอำนาจ
อันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิม ให้แก่ราษฎร
โดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจ
ทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใดคณะใดโดยเฉพาะ
เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาดและโดยไม่
ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร

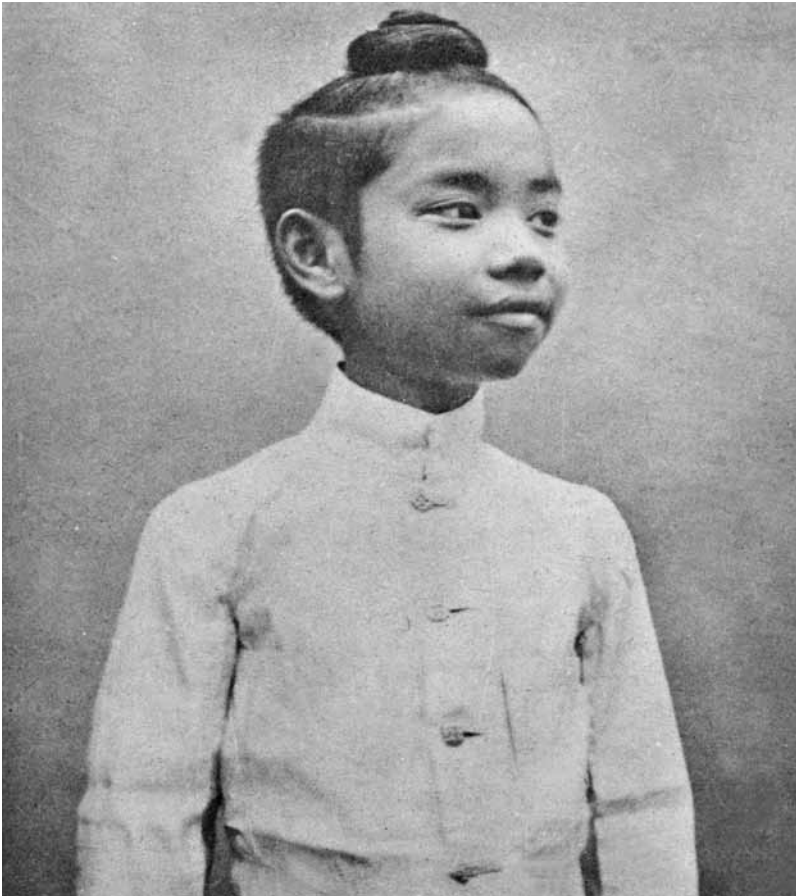
บัดนี้ข้าพเจ้าเห็นว่าความประสงค์ของ
ข้าพเจ้า ที่จะให้ราษฎรมีสิทธิออกเสียงใน
นโยบายของประเทศโดยแท้จริงไม่เป็นผลสำเร็จ

และเมื่อข้าพเจ้ารู้สึกว่ บัดนี้เป็นอันหมด
หนทางซึ่งข้าพเจ้าจะช่วยเหลือหรือให้ความ
คุ้มครองแก่ประชาชนได้ต่อไปแล้ว ข้าพเจ้า
ขอสละราชสมบัติและออกจากตำแหน่ง
พระมหากษัตริย์แต่บัดนี้เป็นต้นไป...

การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็น
นักคิดหาเหตุผลว่า ทำอย่างไรจึงจะเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ
มากที่สุด แทนที่จะตัดสินพระราชหฤทัยตามความพอใจของ
พระองค์ หรือทำตามพระราชอำนาจกำลั้งกองทัพ อันจะมีผลให้
คนไทยต้องต่อสู้กันเสียเลือดเนื้อและทรัพย์สินของประเทศชาติ
จึงควรเทิดพระเกียรติคุณว่า ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่เป็น
มหาปรัชญาเมธี คือ นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ และในโอกาสนี้ก็จะได้อ
ัญเชิญพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์
แก่ประเทศชาติมาเผยแพร่ เพื่อให้เยาวชนของชาติได้สำนึกใน
พระมหากรุณาธิคุณ และสนองพระเดชพระคุณด้วยการนำ
การปกครองระบอบประชาธิปไตย มาร่วมกันสร้างสรรค์ความเจริญ
ให้แก่ชาติไทยที่รักยิ่งของเราสืบไป

๑. ทูลกระหม่อมฟ้าน้อยแห่งราชสำนัก
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

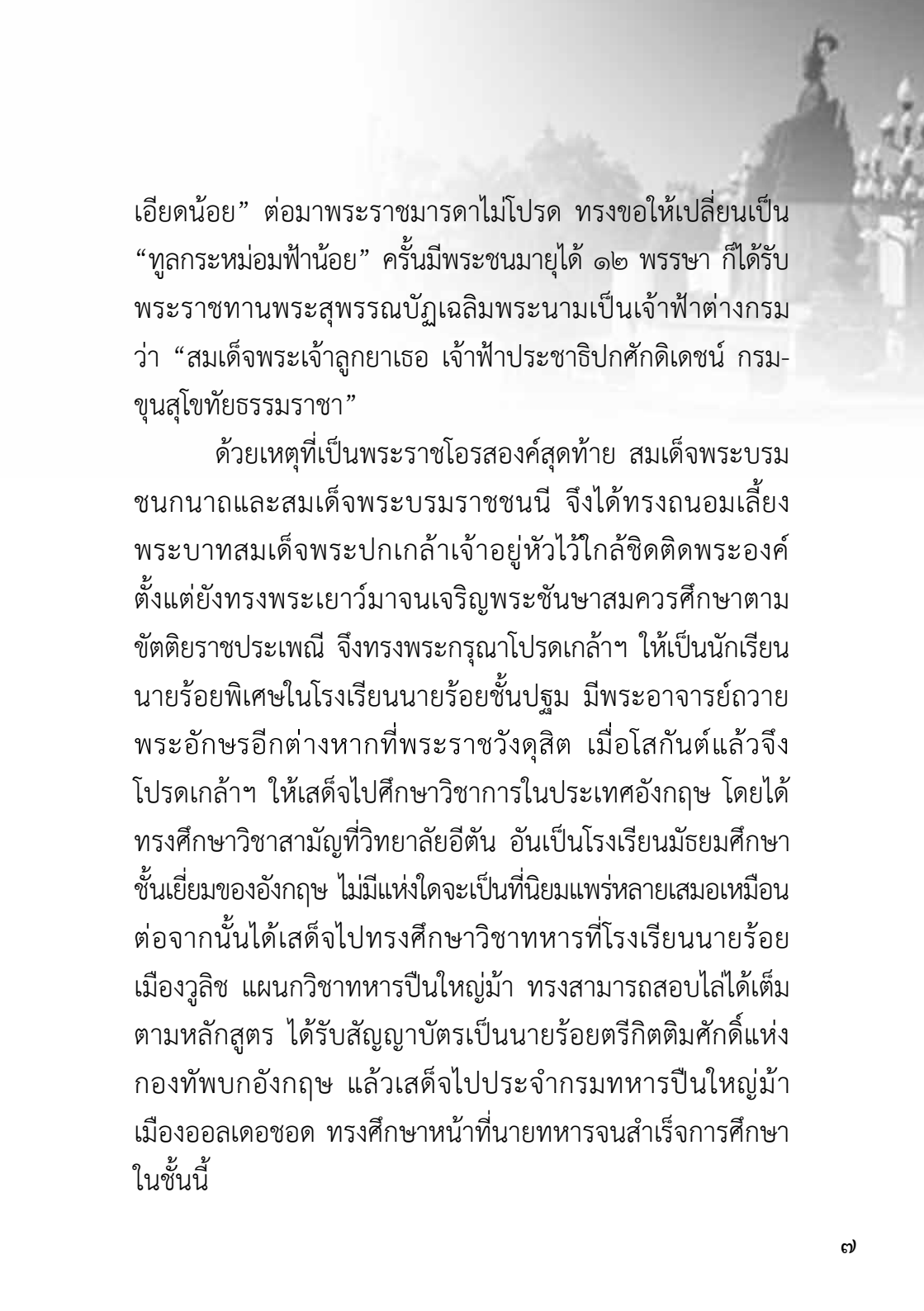

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นทรงพระเยาว์

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชสมภพ เมื่อวันพุธ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ เดิมพระองค์มีพระนามในราชสำนักว่า “ทูลกระหม่อม

ทรงเครื่องต้นในพระราชพิธีโสกันต์

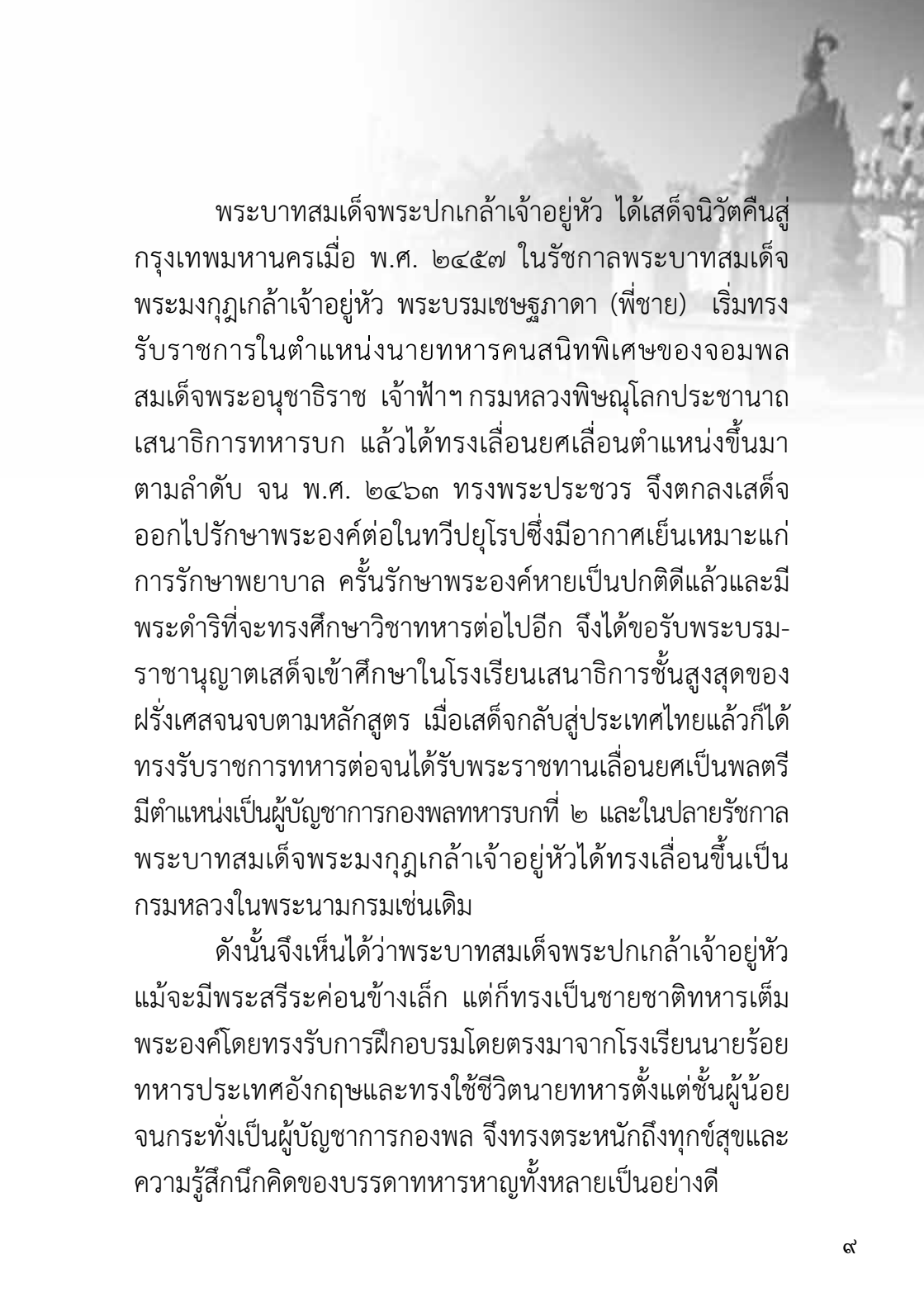

เอี้ยดน้อย” ต่อมาพระราชมารดาไมโปรด ทรงขอให้เปลี่ยนเป็น “ทูลกระหม่อมฟ้าน้อย” ครั้นมีพระชนมายุได้ ๑๒ พรรษา ก็ได้รับพระราชทานพระสุพรรณบัฏเฉลิมพระนามเป็นเจ้าฟ้าต่างกรมว่า “สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าประชาติปกศักติเดชน์ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา”

ด้วยเหตุที่เป็นพระราชโอรสองค์สุดท้าย สมเด็จพระบรมชนกนาถและสมเด็จพระบรมราชชนนี จึงได้ทรงถนอมเลี้ยงพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้ใกล้ชิดติดพระองค์ ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์มาจนเจริญพระชันษาสมควรศึกษาตามขัตติยราชประเพณี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนักเรียนนายร้อยพิเศษในโรงเรียนนายร้อยชั้นปฐม มีพระอาจารย์ถวายพระอักษรอีกต่างหากที่พระราชวังดุสิต เมื่อโสกันต์แล้วจึงโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จไปศึกษาวิชาการในประเทศอังกฤษ โดยได้ทรงศึกษาวิชาสามัญที่วิทยาลัยอีตัน อันเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาชั้นเยี่ยมของอังกฤษ ไม่มีแห่งใดจะเป็นที่นิยมแพร่หลายเสมอเหมือนต่อจากนั้นได้เสด็จไปทรงศึกษาวิชาทหารที่โรงเรียนนายร้อยเมืองวูลิช แผนกวิชาทหารปืนใหญ่ม้า ทรงสามารถสอบไล่ได้เต็มตามหลักสูตร ได้รับสัญญาบัตรเป็นนายร้อยตรีกิตติมศักดิ์แห่งกองทัพบกอังกฤษ แล้วเสด็จไปประจำกรมทหารปืนใหญ่ม้าเมืองออลเดอซอด ทรงศึกษาหน้าที่นายทหารจนสำเร็จการศึกษาในชั้นนี้

ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบทหารบก

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จนิวัตคืนสู่ กรุงเทพมหานครเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมเชษฐภคินี (พี่ชาย) เริ่มทรงรับราชการในตำแหน่งนายทหารคนสนิทพิเศษของจอมพล สมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้าฯ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ เสนาธิการทหารบก แล้วได้ทรงเลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งขึ้นมาตามลำดับ จน พ.ศ. ๒๔๖๓ ทรงพระประชวร จึงตกลงเสด็จออกไปรักษาพระองค์ต่อในทวีปยุโรปซึ่งมีอากาศเย็นเหมาะแก่การรักษาพยาบาล ครั้นรักษาพระองค์หายเป็นปกติดีแล้วและมีพระดำริที่จะทรงศึกษาวิชาทหารต่อไปอีก จึงได้ขอรับพระบรมราชานุญาตเสด็จเข้าศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการชั้นสูงสุดของฝรั่งเศสจนจบตามหลักสูตร เมื่อเสด็จกลับสู่ประเทศไทยแล้วก็ได้ทรงรับราชการทหารต่อจนได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นพลตรี มีตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ ๒ และในปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเลื่อนขึ้นเป็นกรมหลวงในพระนามกรมเช่นเดิม

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้จะมีพระสรีระค่อนข้างเล็ก แต่ก็ทรงเป็นชายชาติทหารเต็มพระองค์โดยทรงรับการฝึกอบรมโดยตรงมาจากโรงเรียนนายร้อยทหารประเทศอังกฤษและทรงใช้ชีวิตนายทหารตั้งแต่ชั้นผู้น้อยจนกระทั่งเป็นผู้บัญชาการกองพล จึงทรงตระหนักถึงทุกข์สุขและความรู้สึกนึกคิดของบรรดาทหารหาญทั้งหลายเป็นอย่างดี

๒. พระรัชทายาทผู้ปฏิเสธราชบัลลังก์

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอยู่ในพระฐานะที่ห่างไกลจากพระราชบัลลังก์ ทั้งนี้เพราะทรงเป็นเจ้าฟ้าพระอนุชาองค์สุดท้ายที่ร่วมพระบรมราชชนนีเดียวกัน ซึ่งมีตามลำดับดังนี้ คือ

๑. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒. สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ประสูติเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๕ เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ แล้วไปประทับอยู่ในราชสำนักสมเด็จพระเจ้านิโคลัสที่ ๒ แห่งรัสเซีย ทรงเล่าเรียนในโรงเรียนมหาดเล็กหลวงซึ่งเป็นโรงเรียนนายร้อยทหารบกด้วย จนทรงสอบไล่ได้ชั้นสูงสุด เสด็จกลับมารับราชการจนเป็นเสนาธิการทหารบก ดำรงพระยศจอมพลทหารบก

๓. สมเด็จพระเจ้าฟ้าอัยยวงศ์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา ประสูติวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ แล้วทรงกลับมารับราชการในกองทัพบก ต่อมาเลื่อนเป็นนายพลเรือเอก กำกับราชการกระทรวงทหารเรือ

๔. สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย ประสูติวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ ได้รับปริญญาแบชเลอร์ ออฟ อาร์ต

จากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เสด็จกลับมารับราชการในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนเพาะช่าง

๕. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา ประสูติวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๖ ได้เสด็จไปทรงศึกษาวิชาทหารบกในประเทศอังกฤษแล้วกลับมารับราชการทหารบก

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา ได้ทรงลาราชการเพื่อทรงพระผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง แล้วไปประทับจำพรรษาที่วัดบวรนิเวศวิหาร ในสำนักสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเล่าเรียนพระธรรมวินัยเป็นที่พอพระราชหฤทัยสมเด็จพระอุปัชฌาย์เป็นอันมาก จนมีวาทีสืบมาว่า สมเด็จพระมหาสมณเจ้าพระองค์นั้นทรงปรารถนาเหตุที่สมเด็จพระเจ้าฟ้าทรงเป็นเพียงพระอนุชาพระองค์น้อยที่สุดในจำนวนเจ้าฟ้าชายร่วมพระบรมราชชนนีถึง ๕ พระองค์ คงไม่มีเหตุจำเป็นต้องเสด็จเถลิงราชสมบัติ จึงมีพระประสงค์อันแรงกล้าที่จะชักชวนพระองค์ไว้ในสมณเพศตลอดไป เพื่อเป็นใหญ่และเป็นทายาทปกครองสังฆมณฑลสนองพระองค์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระอัยกาธิราช (ปู่) ซึ่งเคยทรงพระผนวชเป็นพระภิกษุและเคยเป็นเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหารมาแล้ว แต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์

นี้มีพระโรคเบียดเบียน ทั้งทรงมีห่วงกังวลอยู่แล้วทางฆราวาสวิสัย จึงมิได้เป็นไปตามพระประสงค์ที่ว่านี้

ทรงพระผนวชและจำพรรษา ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

ด้วยมีเหตุเศร้าสลดเกิดขึ้นในพระบรมราชจักรีวงศ์ คือ จอมพลสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ลาพักราชการเพื่อทรงพักผ่อนพระองค์ ณ สิงคโปร์ ได้ประชวรเป็นโรคไข้หวัดใหญ่ แล้วมีพระปัสสาวะ (ปอด) บวมทั้ง ๒ ข้าง สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๓ ที่เมืองสิงคโปร์ พระชนมายุได้ ๓๗ พรรษา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบข่าวด้วยความวิโยคโศกเศร้าพระราชหฤทัยอย่างที่สุด ได้ทรงสถาปนาพระเกียรติยศเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราช

ซึ่งเป็นคำที่เคยเรียกกรมพระราชวังบวรสถานมงคล พระราชทาน
เศวตฉัตร ๕ ชั้น และโปรดเกล้าฯ ให้ใช้คำว่าทิวงคต

ที่ร้ายยิ่งกว่านั้นคือภายใน ๕ ปีนั้นเอง พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงประสมทุกข์ซ้ำซ้อนหลายครั้งหลายคราว
พระอนุชาองค์ที่สาม คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุน
เพชรบูรณ์อินทราชัย ซึ่งทรงเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนเพาะช่าง
และโปรดการอุปถัมภ์ศิลปะต่างๆ ของชาติ โดยเฉพาะนาฏศิลป์
และดุริยางคศิลป์ ได้ประชวรสิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖
พระชันษาได้ ๓๒ ปีเท่านั้น

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๖๗ พระอนุชาองค์ที่สอง คือ สมเด็จพระ
เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา ผู้กำกับราชการ
กระทรวงทหารเรือ ก็เสด็จทิวงคต พระชนมายุได้ ๓๕ พรรษา
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงสถาปนา
พระเกียรติยศสมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ กรมขุน
สุโขทัยธรรมราชาเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราชเช่นเดียวกับสมเด็จพระ
เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ ดังนั้นพระองค์จึงได้เป็นพระราชทายาท
โดยที่มีได้เตรียมพระองค์มาก่อน เพราะขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังไม่มีพระราชโอรสพระราชธิดา
หลังจากนั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา จึงต้องเริ่ม
ทรงศึกษาราชการแผ่นดินในหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ และต้อง
ทรงเป็นประธานที่ประชุมสภาเสนาบดีในคราวที่พระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ มิได้ประทับในกรุงเทพมหานคร ซึ่งก็ได้ทรงตั้งพระราชหฤทัยศึกษาจนหยั่งรู้ถึงราชการนั้นๆ และปฏิบัติหน้าที่แทนพระองค์ด้วยความเรียบร้อย จึงทรงเลื่อนพระเกียรติยศขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา

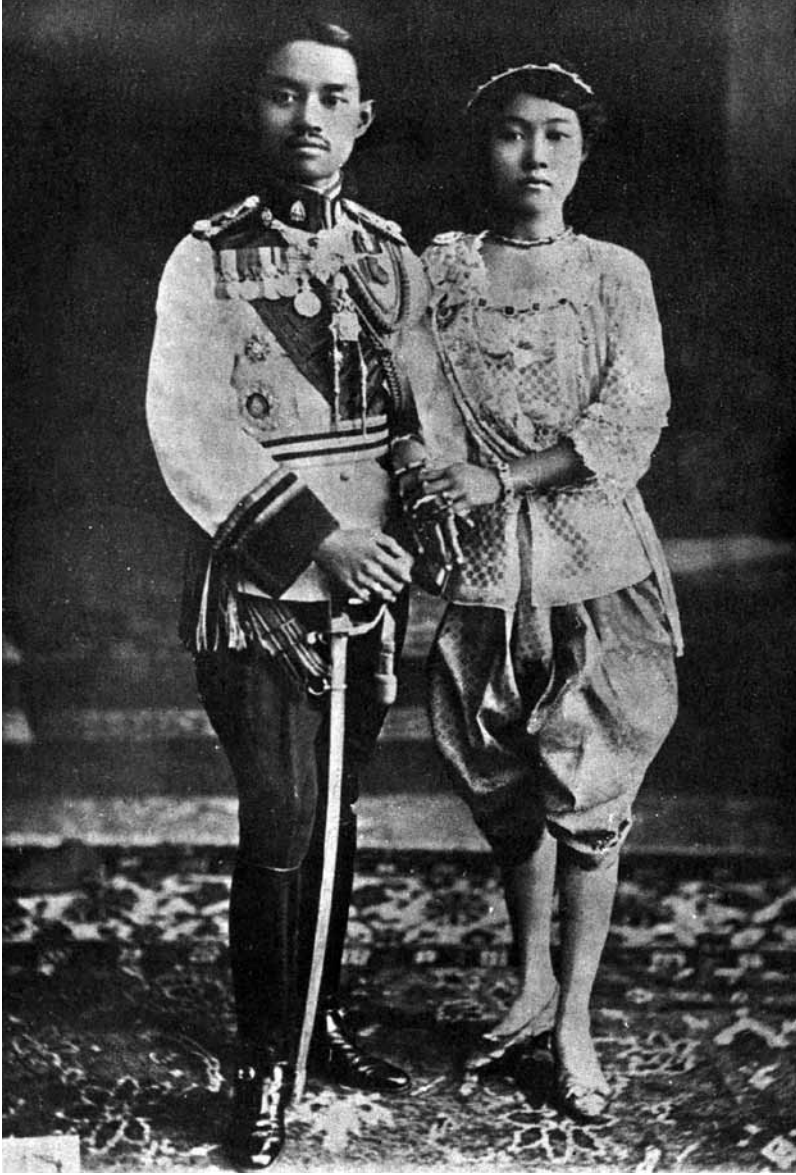
หลังจากได้ทรงรับสถาปนาเป็นกรมหลวงไม่ทันถึงเดือนพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ พระบรมวงศ์และเสนาบดีได้ประชุมกันในตอนดึกของคืนนั้นเพื่อปรึกษาหารือปัญหาการสืบราชสมบัติและการพระบรมศพ ที่ประชุมได้เปิดพระราชหัตถเลขาณัติกรรมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงพระราชประสงค์ว่า หากพระนางเจ้าสุวัทนาซึ่งทรงพระครรภ์อยู่มีพระราชโอรส ก็ให้พระราชโอรสได้สืบราชสมบัติต่อไป โดยให้สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา ทรงเป็นประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จนกว่าพระมหากษัตริย์จะทรงบรรลุนิติภาวะ แต่ถ้าไม่มีพระราชโอรสก็ใคร่ให้สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชาทรงรับรัชทายาทสืบสันตติวงศ์ตามพระราชประเพณี แต่พระองค์ไม่เต็มพระราชหฤทัยจะรับราชสมบัติ ทรงอ้างว่าพระองค์ไม่เคยแก่ราชการเพียงพอ เจ้านายที่มีอาวุโสพอจะรับราชสมบัติก็ยังไม่จะมี แต่ที่ประชุมได้ลงความเห็นเป็นเอกฉันท์ไว้วางใจในพระองค์ โดยเฉพาะสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต ซึ่งอยู่ในข่ายสมควรได้รับ

ราชสมบัติด้วยพระองค์หนึ่ง ได้ทรงรับรองแข็งแรงว่าจะถวายความช่วยเหลืออย่างเต็มความสามารถทุกสถาน จึงต้องทรงยินยอมรับอัญเชิญขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน

วันบรมราชาภิเษก วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เจ้าฟ้าฯ กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา ได้ทรงรับบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ ทรงพระนามโดยย่อว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกฯ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว” และได้ทรงสถาปนาหม่อมเจ้ารำไพพรรณี พระชายา ขึ้นเป็น “สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี” พระองค์ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ด้วยความไม่เต็มพระราชหฤทัย ทรงประมาณพระองค์อยู่ตลอดเวลา ทรงใช้ชีวิตในราชสำนักด้วยความประหยัดเรียบง่าย แต่ทรงทุ่มเทพระสติปัญญาอย่างเต็มที่ เพื่อความสุขความเจริญของอาณาประชาราษฎร์ และบ้านเมืองที่พระองค์รักและห่วงหาอาทรยิ่งตลอดรัชกาล

วันอภิเษกสมรส

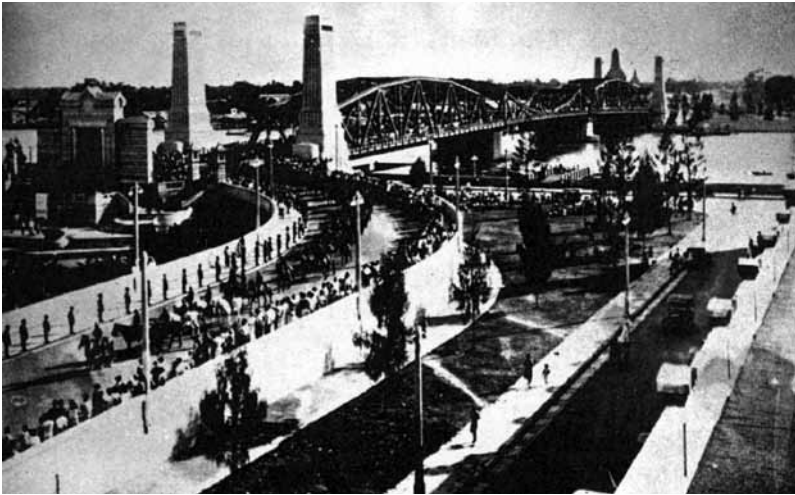

๓. พระราชกรณียกิจ เพื่อความเจริญของบ้านเมือง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญอยู่ตลอดมา ดังจะเห็นได้จากการมีกฎหมายเวนคืนที่ดินตัดถนนหนทาง ขยายเส้นทางเดินรถไฟ และเพื่อดำเนินการสาธารณูปโภคต่างๆ อยู่หลายฉบับ แต่ที่จะได้กล่าวเป็นพิเศษก็คือ การปรับปรุงตำบลชายทะเล ที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาติ โดยทรงสร้าง “สวนไกลกังวล”^{*} ขึ้นที่เหนือสถานีรถไฟหัวหิน และตั้งสภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตกขึ้น เพื่อดูแลทำนุบำรุงให้บริเวณดังกล่าวมีความเจริญเป็นระเบียบเรียบร้อยตามผังเมือง สมกับเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนโดยทั่วไป สภาดังกล่าวมีฐานะเป็นนิติบุคคล ประกอบไปด้วยผู้แทนกระทรวงมหาดไทย กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ และกรมรถไฟหลวงแห่งกรุงสยาม รวม ๓ ท่านเป็นกรรมการปรากฏว่าหัวหินได้กลายเป็นสถานที่พักตากอากาศที่เจริญงดงาม กรมรถไฟหลวงได้จัดสร้างโรงแรมรถไฟที่สะอาดสะอาดอันมีบริการครบครัน มีสนามกอล์ฟได้มาตรฐาน มีตลาดสดกว้างขวาง

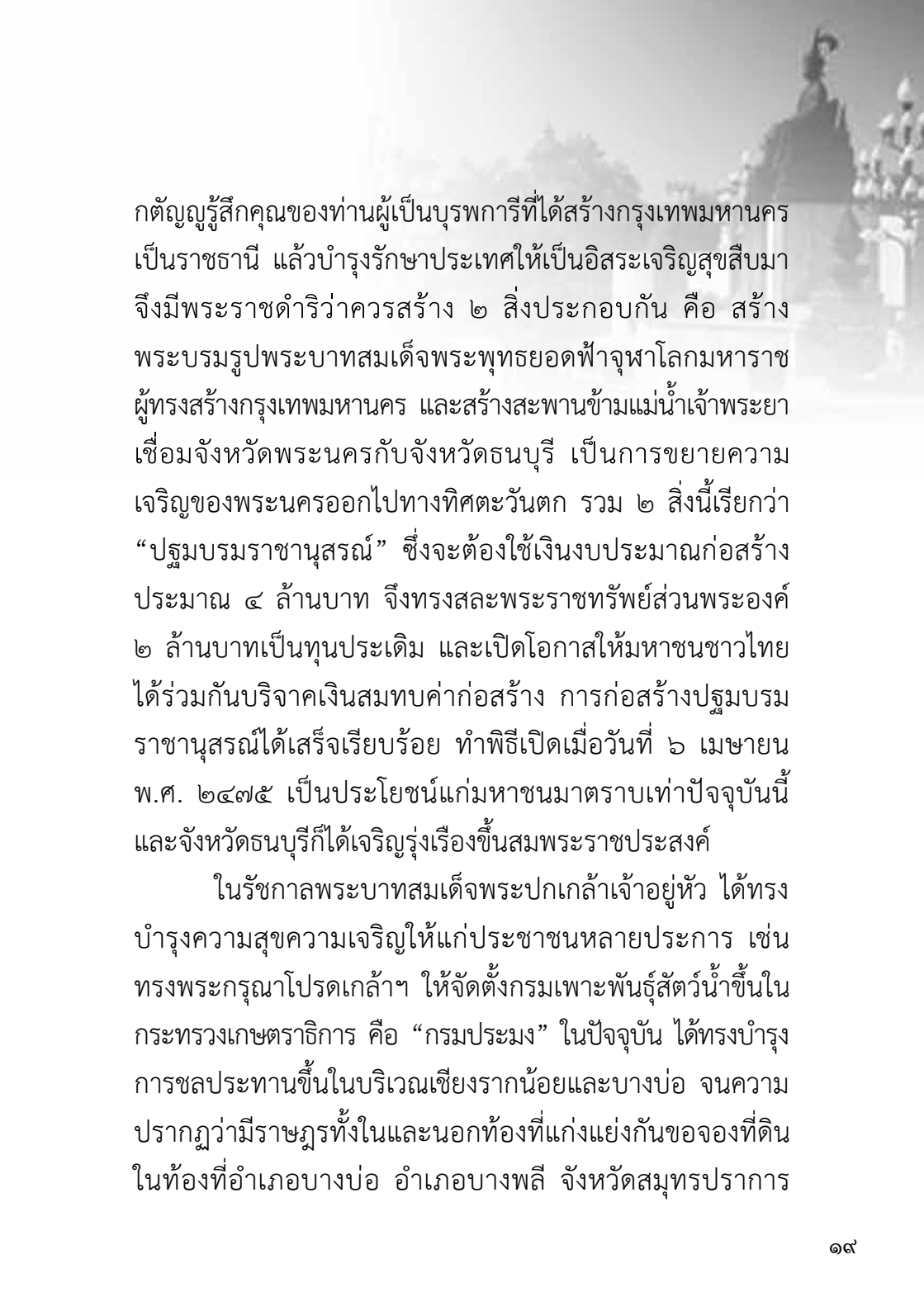
^{*} ดูภาคผนวกท้ายเล่ม

ถูกสุขลักษณะ เจ้านาย ข้าราชการ พ่อค้า คหบดี นิยมไปสร้างบ้านพักตากอากาศที่หัวหินเป็นจำนวนมาก จึงยิ่งสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นรวดเร็วยิ่งขึ้น

เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดสะพานพระพุทธรยอดฟ้า

พระราชกรณียกิจที่สำคัญอีกประการ คือทรงริเริ่มสร้าง “สะพานพระพุทธรยอดฟ้า” ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา เชื่อมความเจริญระหว่างจังหวัดพระนครกับจังหวัดธนบุรี เนื่องในโอกาสฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ ๑๕๐ ปี โดยมีพระราชปรารภว่าใน พ.ศ. ๒๔๗๕ กรุงเทพมหานครจะมีอายุครบ ๑๕๐ ปี เป็นอภิลักขิตมงคลควรจะมีการสมโภชพระนครและสร้างสิ่งสำคัญขึ้นเป็นอนุสรณ์ให้ปรากฏแก่สายตาโลก ว่าชนชาวสยามมีความ

กตัญญูรู้สึกคุณของท่านผู้เป็นบูรพการีที่ได้สร้างกรุงเทพมหานคร เป็นราชธานี แล้วบำรุงรักษาประเทศให้เป็นอิสระเจริญสุขสืบมา จึงมีพระราชดำริว่าควรสร้าง ๒ สิ่งประกอบกัน คือ สร้างพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ผู้ทรงสร้างกรุงเทพมหานคร และสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา เชื่อมจังหวัดพระนครกับจังหวัดธนบุรี เป็นการขยายความเจริญของพระนครออกไปทางทิศตะวันตก รวม ๒ สิ่งนี้เรียกว่า “ปฐมบรมราชานุสรณ์” ซึ่งจะต้องใช้เงินงบประมาณก่อสร้างประมาณ ๔ ล้านบาท จึงทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ๒ ล้านบาทเป็นทุนประเดิม และเปิดโอกาสให้มหาชนชาวไทย ได้ร่วมกันบริจาคเงินสมทบค่าก่อสร้าง การก่อสร้างปฐมบรมราชานุสรณ์ได้เสร็จเรียบร้อย ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นประโยชน์แก่มหาชนมาตราบเท่าปัจจุบันนี้ และจังหวัดธนบุรีก็ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นสมพระราชประสงค์

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบำรุงความสุขความเจริญให้แก่ประชาชนหลายประการ เช่น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกรมเพาะพันธุ์สัตว์น้ำขึ้นในกระทรวงเกษตรธิการ คือ “กรมประมง” ในปัจจุบัน ได้ทรงบำรุงการชลประทานขึ้นในบริเวณเขียงรากน้อยและบางบ่อ จนความปรากฏว่ามีราษฎรทั้งในและนอกท้องที่แก่งแย่งกันขอจองที่ดิน ในท้องที่อำเภอบางบ่อ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

และอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ข้าซ้อนกันมากจนเป็น
การยากที่จะพิจารณาตามธรรมดาได้ จึงมีพระราชดำริว่า
โภคผลเกิดขึ้นในท้องที่ใด บุคคลในท้องที่นั้นควรจะได้รับก่อน
ชนต่างถิ่น แต่ชนต่างถิ่นโดยมากเป็นผู้มีกำลังทรัพย์ยิ่งกว่า เพื่อ
คุ้มครองและส่งเสริมราษฎรในท้องที่ ซึ่งเป็นผู้มีกำลังทรัพย์น้อย
ให้มีโอกาสตั้งตนเป็นหลักแหล่งในที่ดิน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ตั้งข้าหลวงพิเศษออกไปจัดสรรที่ดิน แบ่งที่ดินให้แก่ราษฎรผู้สามารถ
เพาะปลูกได้เอง ครอบครัวยละไม่เกิน ๕๐ ไร่ นับว่ายังความร่มเย็น
เป็นสุขแก่ประชาชนผู้มีกำลังทรัพย์น้อยในท้องที่ได้เป็นจำนวนมาก

การช่วยเหลือประชาชนอีกประการหนึ่ง คือการส่งเสริม
กิจการสหกรณ์ ให้ประชาชนได้มีโอกาสร่วมกันประกอบกิจการ
ทางเศรษฐกิจ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรา “พระราช
บัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๔๗๑” ขึ้น ดังมีพระราชปรารภว่า

พระราชราษฎรผู้ประกอบการเพาะปลูก
และจำพวกอื่นๆ ที่มีกำลังทรัพย์น้อย แต่มี
ความต้องการอย่างเดียวกัน ทรงพระราชดำริว่า
หมู่ชนนั้นๆ ควรได้รับอุดหนุนให้ตั้งสหกรณ์ขึ้นอีก
เพื่อยังให้เกิดการประหยัดทรัพย์ การช่วยซึ่งกัน
และกันและการช่วยตนเอง เป็นทางอีกทางหนึ่ง
ซึ่งแพร่ความจำเริญทรัพย์และจำเริญธรรม
ในบ้านเมืองให้ยิ่งขึ้น

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงออกกฎหมายเพื่อความเจริญของบ้านเมือง คຸ້ມครองและส่งเสริมความสุขของประชาชนเป็นจำนวนมาก ดังจะยกตัวอย่างบางฉบับดังนี้

๑. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๔๗๑ แต่เดิมการรับบุคคลเข้ารับราชการพลเรือนไม่มีระเบียบปฏิบัติเหมือนกันทุกกระทรวง ทบวง กรม สุดแต่ผู้เป็นหัวหน้าในหน่วยราชการนั้นๆ พิจารณาเห็นสมควรรับผู้ใดเข้าเป็นข้าราชการก็ย่อมกระทำได้ จึงได้ทรงออกกฎหมายวางระเบียบในการรับราชการ ตั้งแต่การบรรจุแต่งตั้ง การให้ความดีความชอบ ระเบียบวินัยในการปฏิบัติงาน จนกระทั่งถึงการให้ออกจากราชการด้วยเหตุต่างๆ กัน และได้มีการสอบแข่งขันเข้ารับราชการพลเรือนเป็นครั้งแรกและถือปฏิบัติมาจนปัจจุบัน

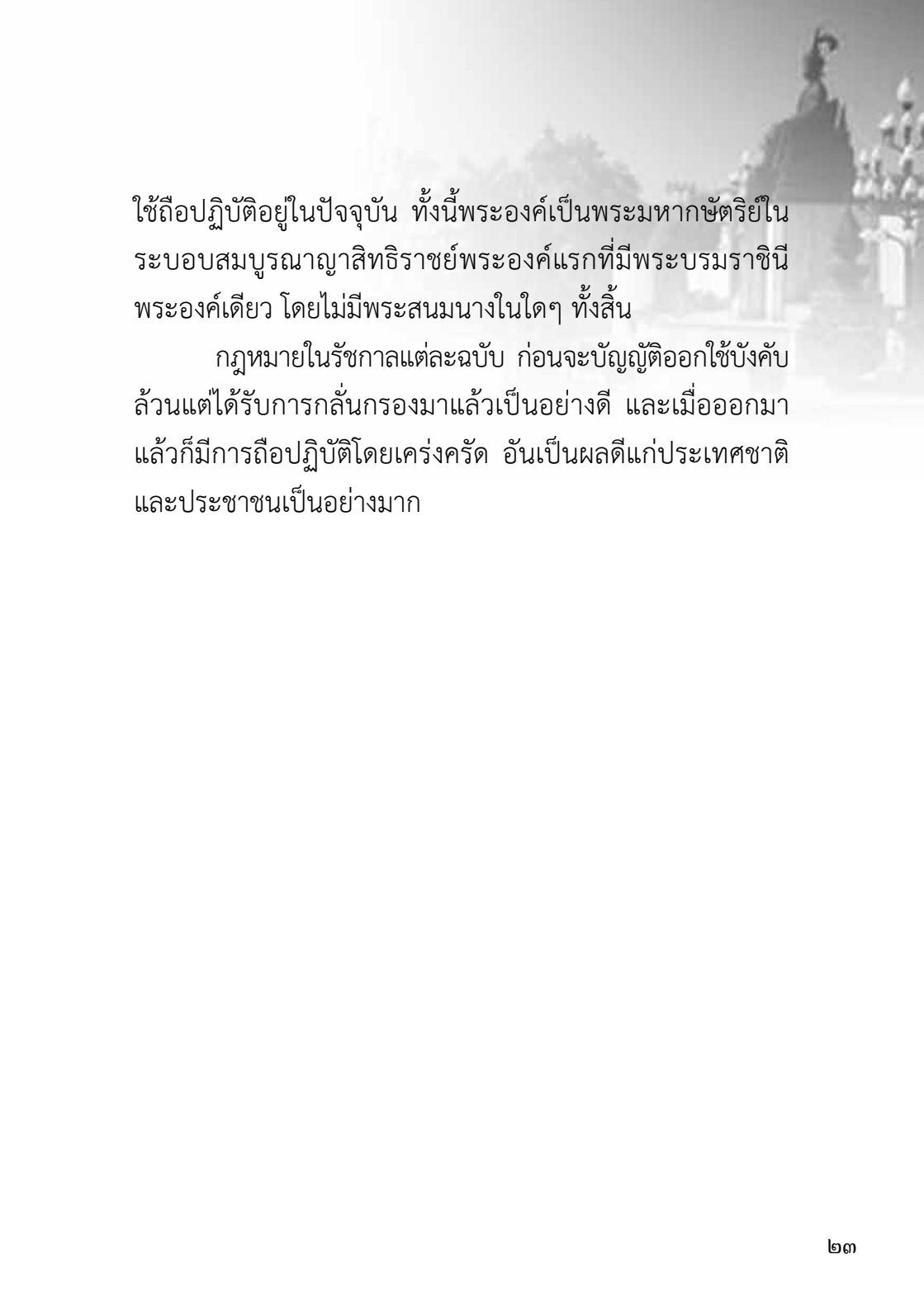
๒. พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๔๗๐ เพื่อจัดวางระเบียบควบคุมตรวจตราคนต่างด้าวที่จะเดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทย เป็นการป้องกันมิให้บุคคลที่ไม่พึงปรารถนา เช่น เป็นบุคคลที่มีอาชั้พพิงรังเกียจเดินทางเข้ามา หรือป้องกันมิให้คนชาติอื่นอพยพเข้ามาแย่งการทำมาหากินของชาวไทย

๓. พระราชบัญญัติควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน พ.ศ. ๒๔๗๑ โดยที่กิจการบางอย่างถ้าปล่อยให้ประชาชนทำตามอิสระเสรีก็อาจเป็นอันตรายต่อส่วนรวมได้ เช่น กิจการไฟฟ้า ประปา รถราง รถไฟ

การเดินทางอากาศ การชลประทาน การขาดคลอง การธนาคาร การออมสิน และการประกันภัย ดังนั้นจึงต้องมีระเบียบวิธีควบคุม การดำเนินงานดังกล่าวอย่างใกล้ชิด ซึ่งก็ได้ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ จนทุกวันนี้

๔. พระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. ๒๔๗๓ โดยเหตุที่ ภาพยนตร์เริ่มเป็นสื่อสารมวลชนที่มีประสิทธิภาพ อาจนำไปใช้ในทางดีหรือไม่ดีก็ได้ ดังนั้นจึงได้มีกฎหมายฉบับนี้เพื่อจัดตั้ง สภาภาพยนตร์ทำหน้าที่ควบคุมการสร้างและฉายภาพยนตร์ เป็นการป้องกันการฝ่าฝืนความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี ของประชาชน

๕. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะหัวเมีย พ.ศ. ๒๔๗๓ แต่เดิมตามกฎหมายครอบครัวของไทยแต่โบราณ สามีอาจมีภริยาได้หลายคน สุดแต่ฐานะความเหมาะสมซึ่งไม่ตรงกับหลักการสากลที่นิยมการมีสามีภรรยาเพียงคนเดียว การแก้ไข กฎหมายที่ขัดต่อจารีตประเพณีที่ถือปฏิบัติมาแต่โบราณกาล จึงจำเป็นต้องกระทำอย่างละมุนละม่อม ค่อยๆ ชักจูงให้เกิด ความนิยมเชื่อถือ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรง ริเริ่มให้มีการจดทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่า ทะเบียนรับรองบุตร อันเป็นการปลูกฝังค่านิยมแบบใหม่ขึ้นทีละน้อยๆ จนกระทั่ง มีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว ยอมรับหลักการเรื่องการมีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายเพียงคนเดียว

ใช้ถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ใน
ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์พระองค์แรกที่มีพระบรมราชินี
พระองค์เดียว โดยไม่มีพระสนมนางในใดๆ ทั้งสิ้น

กฎหมายในรัชกาลแต่ละฉบับ ก่อนจะบัญญัติออกใช้บังคับ
ล้วนแต่ได้รับการกลั่นกรองมาแล้วเป็นอย่างดี และเมื่อออกมา
แล้วก็มีการถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด อันเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ
และประชาชนเป็นอย่างมาก

๔. พระมหากษัตริย์

ผู้ทรงอุปถัมภ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ศิลปวัฒนธรรมของชาตินับว่าได้รับการวางรากฐานไว้เป็นอย่างดี กล่าวคือได้ทรงสถาปนา “ราชบัณฑิตยสภา” ขึ้นเมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๙ เพื่อจัดการหอพระสมุดสำหรับพระนคร และสอบสวนพิจารณาวิชาอักษรศาสตร์ เพื่อจัดการพิพิธภัณฑสถาน ตรวจรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุ และเพื่อจัดการบำรุงรักษาวิชาช่าง ผลงานของราชบัณฑิตยสภาเป็นผลดีต่อการอนุรักษ์ และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติเป็นอันมาก เช่น การตรวจสอบต้นฉบับเอกสารโบราณออกตีพิมพ์เผยแพร่ ส่งเสริมการสร้างสรรค์วรรณกรรมใหม่ๆ ด้วยการประกวดบทประพันธ์ ทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง ได้รับพระบรมราชูปถัมภ์พระราชทานเงินส่วนพระองค์เป็นรางวัล โดยเฉพาะการประกวดแต่งหนังสือแสดงพระพุทธศาสนาสำหรับสอนเด็ก ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๑ และเป็นพระราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญสืบเนื่องมาดังมีพระราชปรารภเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

ทุกวันนี้การสั่งสอนพระพุทธศาสนา
แก่เด็กในประเทศไทย ยังเป็นการบกพร่อง

อยู่มาก สมควรพยายามแก้ไขให้เด็กได้โอกาส
รู้จักคุณธรรมเป็นนิสัยปัจจัยแต่ยังย่อมนเยาว์
และทรงพระราชดำริว่าหนังสือสำหรับสอน
พระศาสนาแก่เด็ก กระทบนแต่งต้องให้เหมาะแก่
อายุ ทั้งถ้อยคำและเรื่องก็ให้พอแก่ความสามารถ
ของเด็กที่จะเข้าใจได้ จึงจะสมควรแก่การ
มิใช่แต่ว่าเป็นนักปราชญ์แล้ว จะสามารถ
แต่งหนังสือนี้ได้ดี

ศาลาเฉลิมกรุงในปัจจุบัน

จึงมีพระราชดำรัสสั่งราชบัณฑิตยสภา ให้ประกาศ การประกวดแต่งหนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก สำหรับ จะได้เลือกที่ดีพิมพ์พระราชทานในวันวิสาขบูชาทุกปีต่อไป

ผลงานด้านโบราณคดีคือการออก “พระราชบัญญัติจัดตั้ง พิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร พ.ศ. ๒๔๖๙” เป็นการวางระเบียบ ในการพิทักษ์รักษาสิ่งของในพิพิธภัณฑสถานให้มั่นคง เพื่อบำรุง ให้เจริญขึ้นภายใน และเป็นการเตรียมสำหรับจะใช้ในการจัดตั้ง พิพิธภัณฑสถานตามต่างจังหวัดอีกด้วย นอกจากนี้มีการออก “พระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งโบราณวัตถุและศิลปวัตถุออกนอก ประเทศ พ.ศ. ๒๔๖๙” เพื่อคุ้มครองมิให้มีการนำโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุอันเป็นมรดกอันล้ำค่าของประเทศส่งออกไปนอก ราชอาณาจักร

ส่วนในด้านการบำรุงวิชาช่าง มีการจัดตั้ง “ศิลปากรสถาน” ขึ้นแทนกรมศิลปากรซึ่งถูกยุบไปเพราะเศรษฐกิจของประเทศ ตกต่ำ ในระยะนี้ได้มีผลงานอันเป็นการบำรุงรักษางานศิลปะของ ไทยไว้หลายเรื่อง เช่น การซ่อมพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทครั้งใหญ่ ซ่อมพระอุโบสถวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม การออกแบบ ก่อสร้าง “ศาลาเฉลิมกรุง” ซึ่งเป็นโรงภาพยนตร์ที่ใหญ่โตงดงาม ที่สุดในสมัยนั้น

อนึ่ง ที่สมควรกล่าวไว้ ณ ที่นี้ก็คือ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงอนุรักษ์ดนตรีไทยไว้ด้วยพระองค์เอง สมกับที่ทรงเป็นทายาทสืบทอดมาจากพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เอกอัครมหาศิลปินไทย ทั้งนี้เพราะได้ทรงสนพระราชหฤทัยในวิชาดนตรีไทย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงยิ่ง เข้าถวายการฝึกสอน จนสามารถทรงพระราชนิพนธ์ทำนองเพลงไทยได้ถึง ๓ เพลง คือเพลงราตรีประดับดาว เถา เพลงเขมรลอองค์ เถา และ เพลงโหมโรงคลื่นกระทบฝั่ง โดยเฉพาะ เพลงราตรีประดับดาว เถา ได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นจากเพลงมอญดูดาว ๒ ชั้น ของเก่า เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ พร้อมกับทรงพระราชนิพนธ์คำร้องด้วย ทำนองของเพลงมีความหมายไปในทางชี้ชวนให้คู่รักชมดาวเดือน ดอกไม้ และมีความจำเป็นที่จะต้องจากกันในเวลาอันใกล้ นับว่าเป็นเพลงที่มีความไพเราะทั้งทำนองและคำร้อง ฟังไม่รู้จุกเปื้อ และเป็นที่ยินยมแพร่หลายแก่หนุ่มสาวสมัยนั้นเป็นอย่างยิ่ง ดังจะได้อัญเชิญบทร้องพระราชนิพนธ์มาลงไว้ดังนี้

บทร้อง เพลงราตรีประดับดาว เถา

๓ ชั้น

วันนี้

ขอเชิญสายใจเจ้าไปนั่งเล่น
หอมดอกราตรี
เหมือนงามน้ำใจแม่ไม่ขำคม
ชมแต่ดวงเดือน
ที่อยู่แต่เดียวเปลี่ยวใจหม่นหมอง
หอมดอกชมนาด
เหมือนน้ำใจดีปราณีปราศรัย

แสนสุดยินดีพระจันทร์วันเพ็ญ
ลมพัดเย็นเย็นหอมกลิ่นมาลี
แม่ไม่สดสีหอมดีน่าดม
กิริยาน่าชมสนใจจริงเอ๋ย
ที่ไหนจะเหมือนได้ชมหน้าน้อง
เจ้าอย่าขุ่นข้องจงได้เมตตา
กลิ่นไม่ฉูดฉาดแต่หอมยวนใจ
ผูกจิตสนิทได้ให้รักจริงเอ๋ย

๒ ชั้น

ขอเชิญเจ้าฟังเพลงวังเวงใจ
หอมดอกแก้วยามเย็น
ดวงจันทร์หล่นลดเกือบหมดดวง
หอมมะลิกลีบซ้อน

เพลงของท่านแต่งใหม่ในวังหลวง
ไม่เห็นใจพี่เสียเลยเอ๋ย
โอ้หนาวทรวงยอดชีวาไม่ปราณี
อ้อนวอนเจ้าไม่ฟังเอ๋ย

ชั้นเดียว

จวนจะรุ่งแล้วนะเจ้าพี่ชอลา
หอมดอกกระดังงา
หมู่ภมรร้อนหาช่อมาลี
หอมดอกจำปี

แสงทองส่องฟ้าสง่าศรี
ชิชะช่างน่าเจ็บใจจริงเอ๋ย
แต่ตัวพี่จำจากพรากไปไกล
นี่นะพรั่งนี้จะกลับมาเอ๋ย

๕. การต่อสู้กับสงครามเศรษฐกิจ

เมื่อมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้ยุติลง ความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจได้เกิดขึ้นทั่วโลก ประเทศที่ได้รับความกระทบกระเทือนมาก คือ เยอรมนี ออสเตรีย และประเทศใกล้เคียง ซึ่งเป็นฝ่ายแพ้สงคราม ส่วนประเทศไทยแม้เป็นฝ่ายชนะสงคราม ก็ได้รับความกระทบกระเทือนด้วยเหมือนกัน โดยงบประมาณแผ่นดินมีรายจ่ายสูงกว่ารายรับติดต่อกันมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๓ จนกระทั่งสิ้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงเสด็จขึ้นครองราชสมบัติด้วยความหนักพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง วิธีต่อสู้กับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของพระองค์คือ ตัดเงินรายจ่ายของทางราชการลงทุกวิถีทาง เริ่มด้วยการยุบหน่วยราชการต่างๆ ที่พอจะยุบได้ เช่น กระทรวงมรุธาธรยุบเหลือเป็นกรม รวมกระทรวงพาณิชย์เข้ากับกระทรวงคมนาคม รวมกระทรวงทหารเรือเข้าเป็นกระทรวงกลาโหม ยุบกรมต่างๆ ในกระทรวงวังลงเป็นจำนวนมาก ในส่วนราชการภูมิภาคก็ยุบมณฑลและจังหวัดหลายแห่ง แม้ในหน่วยราชการที่ไม่ถูกยุบหรือเปลี่ยนแปลงก็ลดจำนวนข้าราชการลง เรียกว่าเป็น “สมัยดุลยภาพ” ใครถูกออกจากราชการก็เรียกว่า “ถูกดูล”

การกระทำดังกล่าวนับว่าเป็นความกล้าหาญยิ่ง เพราะทำให้ผู้ถูกกระทบกระเทือนเกิดความไม่พอใจ อันอาจทำให้เกิดความไม่สงบขึ้นในบ้านเมืองได้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเองก็ทรงสลดพระราชหฤทัย มีพระราชดำรัสแก่นายทหารเรื่องการเงินฝืดเคืองเมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ ว่า

ตัวข้าพเจ้าเองรู้สึกเหมือนว่าเกิดมาสำหรับตัดรอน ตั้งแต่ต้นก็ตัดมาแล้ว คราวนี้ก็ตัดตัดอีก จนไม่ทราบว่าจะเป็นอย่างไรรต่อไป รู้สึกว่าเป็นเคราะห์กรรมของตัวที่ต้องทำ เช่นนั้นเสมอ...และผู้ที่ถูกตัดออกไปนั้น ข้าพเจ้าก็รู้อยู่ว่าจะได้รับความลำบากกว่าคราวก่อน จะทำมาหากินอะไรอย่างอื่น ก็ฝืดเคืองทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจึงรู้สึกหนักใจที่สุด และสงสารที่สุดสำหรับผู้ที่จะต้องออกไป ถ้ามีวิธีใดที่ข้าพเจ้าจะแบกภาระแทนได้ ข้าพเจ้าอยากจะทำทุกอย่าง แต่เวลานี้ข้าพเจ้าหมดปัญญา ไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร นอกจากจะต้องตัดทอน...

อีกครั้งหนึ่งมีพระราชดำรัสว่า

คราวก่อนข้าพเจ้าได้พบกับนายทหาร
แล้วว่า เราต้องทำสงครามแล้ว แต่เป็นสงคราม
ที่ยากที่สุดที่จะสู้รบ เพราะไม่เห็นตัวข้าศึกว่า
อยู่ที่ไหน มีดแปดด้าน ถ้าเวลามีข้าศึกก็อาจ
ส่งสลายได้ เดาใจข้าศึกก็ได้ แต่เวลานี้
เราส่งสลายไม่ได้ เดาใจก็ไม่ถูก เดาลงไปผิด
ก็ชั่วร้าย...

นอกจากการตัดทอนรายจ่าย ก็มีการตั้งภาษีอากรขึ้นใหม่
แก่บุคคลที่พอจะมีกำลังเสีย เช่น ภาษีเงินเดือน แม้การส่วน
พระองค์ก็ทรงสละเงินพระคลังข้างที่ซึ่งรัฐบาลได้ตั้งถวายเป็น
ค่าใช้จ่ายส่วนพระองค์ จากปีละ ๘ ล้านบาท ลงเหลือ ๔ ล้านบาท
และทรงยินยอมให้เก็บภาษีทรัพย์สินส่วนพระองค์เช่นเดียวกับ
ประชาชนทั้งปวง

มีประกาศว่าด้วยความอึดคัดผิดเคือง ลงในราชกิจจานุ
เบกษา ลงวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ก่อนเปลี่ยนแปลง
การปกครองเพียง ๒๒ วัน ทรงชี้แจงข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับ
เรื่องนี้และลงท้ายว่า

ว่าโดยย่อ ครั้งนี้เป็นเวลาที่ชาวสยาม
ทุกจำพวก นับแต่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวลงไปถึงราษฎรพลเมือง จะต้อง
ช่วยกันรักษาบ้านเมืองให้พ้นอันตรายด้วย
ภคกิจเกิดวิปริตทั่วทั้งโลก จำต้องยอมทน
ความลำบากด้วยกันไปชั่วคราว และหวังใจ
ด้วยกันว่าจะพ้นความอึดคัดขัดสนได้ใน
ไม่ช้านาน...

๖. การเตรียมประเทศไปสู่ การปกครองระบอบประชาธิปไตย

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นสุภาพบุรุษ นักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ซึ่งอาจเป็นเพราะทรงได้รับการอบรมสั่งสอนมาจากประเทศประชาธิปไตย เช่น อังกฤษ และฝรั่งเศสเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เมื่อเสด็จขึ้นรับราชสมบัติได้เพียง ๒ วัน ก็โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สถาปนาอภิรัฐมนตรีสภาขึ้นเป็นคณะที่ปรึกษาราชการแผ่นดินระดับสูง ดังพระราชดำริที่พระราชทานพระยากัลยาณไมตรีว่า

*...สมองคนคนเดียว จะคิดการให้รอบคอบ
ไปทุกอย่างนั้นไม่ได้ ยิ่งเป็นการแผ่นดินด้วยแล้ว
ต้องระวังให้มาก...*

การตั้งอภิรัฐมนตรีสภาจึงเป็นการยืนยันว่าไม่มีพระราชประสงค์จะบริหารราชการแผ่นดินด้วยกระแสพระราชดำริ แต่เพียงพระองค์เดียว หากแต่ทรงเคารพต่อความคิดเห็นของท่านผู้มีประสบการณ์ในราชการมากกว่าพระองค์ อภิรัฐมนตรีสภาจึงมีหน้าที่ถวายความเห็นเกี่ยวกับนโยบายด้านการเมือง การคลัง และการบริหารข้าราชการระดับสูง เช่น การแต่งตั้งเสนาบดี การเลื่อนยศข้าราชการระดับเจ้าพระยา ตลอดจนถวายคำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาภายในพระราชวงศ์

เรื่องต่อไปคือการปรับปรุงฟื้นฟูเสนาบดีสภา อันประกอบไปด้วยเสนาบดีประจำกระทรวงต่างๆ เหมือนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงในปัจจุบัน ได้ทรงปรับปรุงการทำงานของเสนาบดีสภาด้วยการกำหนดสถานที่ประชุม และวันเวลาประชุมให้แน่นอน มีระเบียบวาระการประชุม มีรายงานการประชุมเป็นกิจจะลักษณะ และประเด็นสำคัญคือ ทรงพยายามให้คณะเสนาบดีรับผิดชอบในงานร่วมกัน เรื่องใดที่ผ่านมติที่ประชุมเสนาบดีสภาไปแล้วทุกกระทรวงต้องรับไปปฏิบัติเสมอกัน ทั้งนี้ จะเสด็จพระราชดำเนินมาประทับเป็นประธานที่ประชุม ทั้งอภิรัฐมนตรีสภาและเสนาบดีสภาเป็นประจำ

การเตรียมประเทศไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยขั้นสำคัญ คือ การปรับปรุง “องคมนตรีสภา” ตำแหน่งองคมนตรีที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน นั้น ได้มีกำเนิดมาแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่เมื่อมาถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็กลายเป็นตำแหน่งกิตติมศักดิ์คือพระราชทานตำแหน่งองคมนตรีให้แก่ข้าราชการระดับพระยาพานทองหรือข้าราชการที่ทรงเห็นสมควร รวมแล้วมีจำนวนถึง ๒๒๗ คน โดยมีได้มีหน้าที่ถวายคำปรึกษาราชการแผ่นดินแต่ประการใด พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงปรับปรุงด้วยการเลือกองคมนตรีจำนวนมาคนั้นมาเพียง ๔๐ คนเป็นองคมนตรีสภา ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน และในประเด็นสำคัญคือ มีพระราชประสงค์ให้องคมนตรีสภานี้ เป็นที่

ฝึกหัดการประชุมทำนองรัฐสภา เพื่อปูทางการปรับปรุงการปกครอง ให้เป็นประชาธิปไตยในเวลาต่อมา ดังมีกระแสพระราชดำรัส วันเปิดประชุมสภากรรมการองคมนตรี เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ตอนหนึ่งว่า

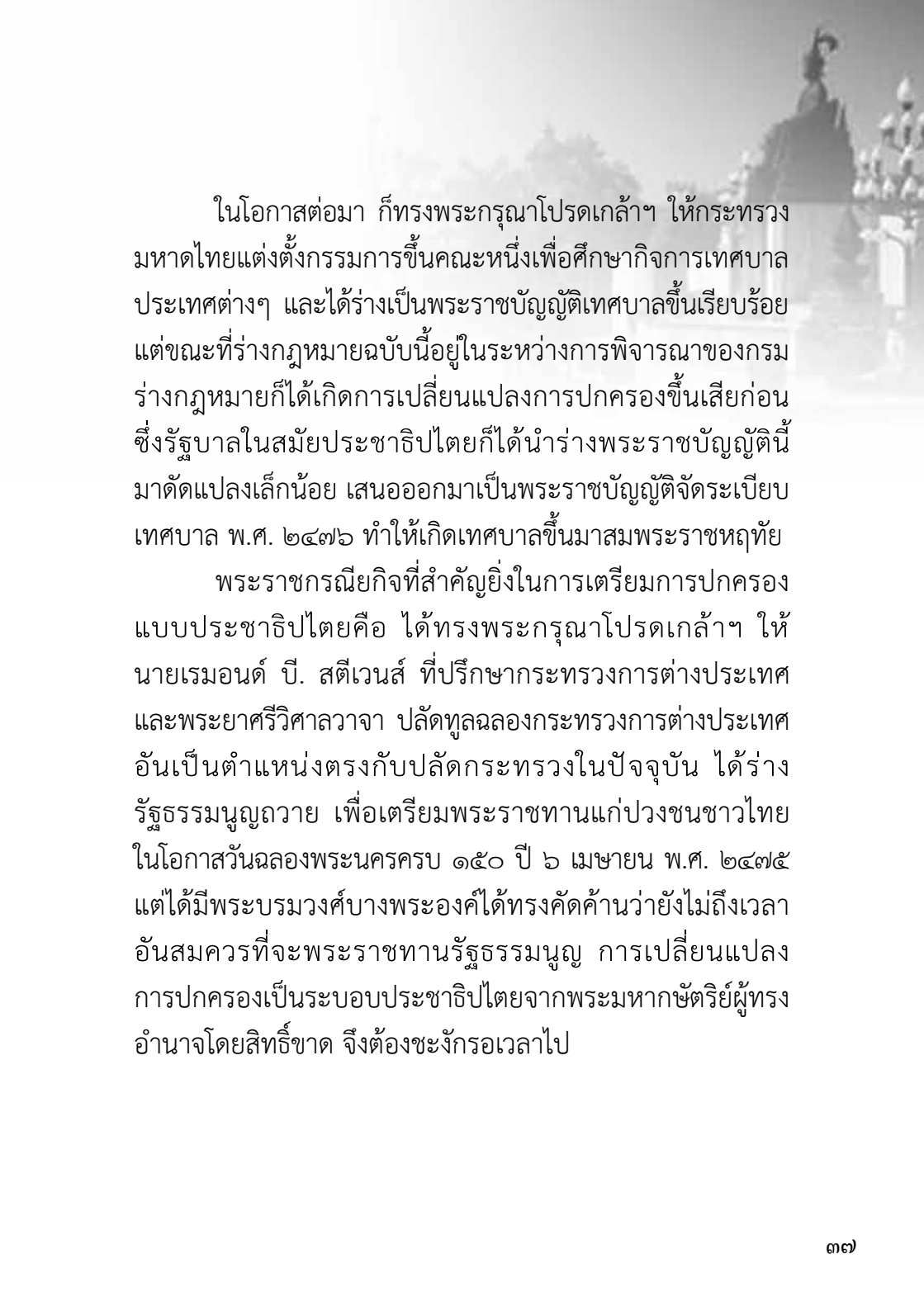
...เรามีความประสงค์ที่จะทดลองและ
ปลูกฝังการศึกษาในวิธีการปรึกษาโต้เถียงให้
สำเร็จเป็นมติดำเนินแบบอย่างที่เหมาะสมใหญ่
เพราะฉะนั้นจึงได้ตัดแปลงสิ่งที่มีอยู่แล้ว
ให้ใช้การได้เหมาะสมกับสภาพของบ้านเมืองที่มี
อยู่ในเวลานี้ ถ้าหากถึงเวลาอันสมควรที่จะ
เปลี่ยนแปลงวิธีการปกครองประเทศก็จะ
ทำได้โดยสะดวก...

นอกจากการพัฒนาการเมืองจากระดับบนลงมาสู่ระดับ
ล่างแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวยังมีพระราชดำริ
ที่จะพัฒนาการเมืองระดับล่างขึ้นไปสู่ระดับบนพร้อมๆ กัน นั่นคือ
การฝึกอบรมให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น
ด้วยรูปแบบเทศบาล การปกครองท้องถิ่นแบบเทศบาลนั้น มีฐานะ
เป็นนิติบุคคลหรือองค์การอิสระ สามารถมีทรัพย์สินเป็นของตนเอง
และสามารถทำนิติกรรมได้ มีผู้บริหารกิจการมาจากการเลือกตั้ง
ของประชาชน และมีอำนาจอิสระในการดำเนินงานพอสมควร
ภายในขอบเขตที่รัฐบาลมอบหมาย ที่สำคัญก็คือ มีงบประมาณ

รายรับรายจ่ายเป็นของตนเอง จึงสามารถกำหนดนโยบายว่าจะบริหารงานหนักไปทางใดก็ได้แล้วแต่ความประสงค์ของประชาชนในท้องถิ่น ส่วนอำนาจหน้าที่ของเทศบาลนั้นกล่าวโดยสรุป คือการให้บริการเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของประชาชนในท้องถิ่น ที่ไม่กระทบกระเทือนต่อการปกครองของส่วนรวม เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การวางผังเมืองและการควบคุมการก่อสร้างอาคาร การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การแพทย์และการอนามัย และการศึกษาภาคบังคับ

ทั้งนี้ มีพระราชบัญญัติพระราชทานพระยากัลยาณไมตรี ลงวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ เป็นภาษาอังกฤษซึ่งแปลเป็นไทยมีข้อความตอนหนึ่งว่า

การเปลี่ยนแปลงสำคัญอย่างหนึ่งที่ฉันกำลังคิดอยู่ในขณะนี้ คือการจัดตั้งสภาเทศบาล ฉันคิดว่าตอนแรกสภาเหล่านี้ควรมาจากการแต่งตั้งต่อไปเราจะทดลองมีสภาจากการเลือกตั้ง เรื่องนี้จะให้ข้อคิดบางอย่างว่า สามารถนำการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ได้หรือยัง พวกที่มีความคิดก้าวหน้าของประเทศจะพอใจ และจะเป็นการแสดงให้เห็นเป็นอย่างดีว่า ประชาชนพร้อมหรือยังที่จะมีสิทธิมีเสียงในกิจการของประเทศ

ในโอกาสต่อมา ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อศึกษากิจการเทศบาลประเทศต่างๆ และได้ร่างเป็นพระราชบัญญัติเทศบาลขึ้นเรียบร้อย แต่ขณะที่ร่างกฎหมายฉบับนี้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของกรมร่างกฎหมายก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้นเสียก่อน ซึ่งรัฐบาลในสมัยประชาธิปไตยก็ได้้นำร่างพระราชบัญญัตินี้ มาดัดแปลงเล็กน้อย เสนอออกมาเป็นพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. ๒๔๗๖ ทำให้เกิดเทศบาลขึ้นมาสมพระราชหฤทัย

พระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่งในการเตรียมการปกครองแบบประชาธิปไตยคือ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ นายเรมอนด์ บี. สตีเวนส์ ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ และพระยาศรีวิศาลวาจา ปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ อันเป็นตำแหน่งตรงกับปลัดกระทรวงในปัจจุบัน ได้ร่าง รัฐธรรมนูญถวาย เพื่อเตรียมพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย ในโอกาสวันฉลองพระนครครบ ๑๕๐ ปี ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่ได้มีพระบรมวงศ์บางพระองค์ได้ทรงคัดค้านว่ายังไม่ถึงเวลาอันสมควรที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยจากพระมหากษัตริย์ผู้ทรงอำนาจโดยสิทธิ์ขาด จึงต้องชะงักรอเวลาไป

๗. การเปลี่ยนแปลงการปกครอง-สละราชสมบัติ

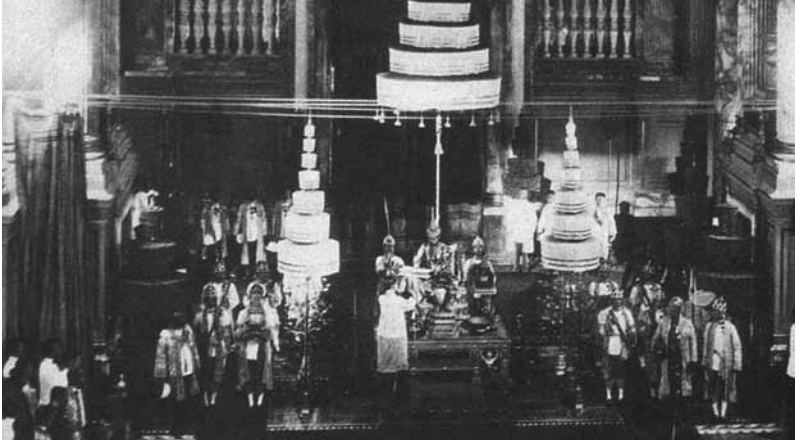
ในระหว่างที่มีการแปรพระราชอาณาจักรเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่ “สวนไกลกังวล” อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เข้ามีตของวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีบุคคลคนหนึ่งเรียกตนเองว่า “คณะราษฎร” เข้ายึดอำนาจการปกครองแผ่นดินที่กรุงเทพมหานครไว้ได้ โดยเข้าจับกุมพระบรมวงศ์และข้าราชการตำแหน่งสำคัญๆ ไว้เป็นตัวประกัน จากนั้นได้มีหนังสือไปกราบบังคมทูลเชิญเสด็จฯ กลับคืนสู่พระนคร เป็นพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินที่คณะราษฎรได้สร้างขึ้น ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จะได้ทรงตระเตรียมพระราชทานอำนาจอธิปไตยอยู่แล้ว ถึงกับร่างรัฐธรรมนูญขึ้นดังได้กล่าวมาในบทที่แล้ว แต่เมื่อมี “คณะราษฎร” แสดงความปรารถนาอันแรงกล้าเช่นนี้แล้ว พระองค์ก็มิได้ถือทิฐิมานะ ทรงละพระเดชานุภาพ ด้วยไม่มีพระราชประสงค์จะให้มีการขัดใจในระหว่างชาวไทยด้วยกัน ทรงปลดพระราชากิสิทธิ์ลงทุกสถาน เพื่อให้พอใจผู้ริเริ่มการนี้

หลังจากเสด็จพระราชดำเนินคืนสู่พระนครแล้ว ในวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว

พ.ศ. ๒๔๗๕ ครั้นถึงวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็มีพระราชพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม โดยในพระราชปรารภนั้นหวังว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะเป็นที่ยอมรับ มีประสิทธิภาพ เป็นบ่อเกิดแห่งความสุขของประชาชน และนำไปให้ประเทศไทยบรรลุถึงความเจริญวัฒนา แต่แล้วก็มีความคิดเห็นขัดแย้งกันระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐบาลในเรื่องหลักการสำคัญๆ เช่นรัฐบาลได้แต่งตั้งพรรคพวก เข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่สอง และรัฐบาลมิได้ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างเพียงพอ ดังนั้นระหว่างที่เสด็จพระราชดำเนินไปรักษาพระเนตรที่ประเทศอังกฤษ จึงได้ทรงสละราชสมบัติเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ และประทับอยู่ที่ประเทศอังกฤษอย่างเงียบๆ ต่อไป

มีพระราชบันทึกถึงรัฐบาล แสดงให้เห็นเหตุการณ์ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองว่ากระทบกระเทือนมาถึงสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างไรใด สมควรที่จะตัดตอนมาศึกษาดูดังนี้

ภายหลังที่ฉันได้ลงนามในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ฉันได้เชิญพระยามโนฯ พระยาศรีวิศาลฯ พระยาพหลฯ พระยาปรีชาชลยุทธ และหลวงประดิษฐฯ มาพบที่วังศุโขทัย และได้ชี้แจงในคราวนั้นว่า ฉันได้กลับขึ้นมากองเทพฯ

พระราชทานรัฐธรรมนูญ

เพื่อจะช่วยให้การเปลี่ยนแปลงการปกครอง
เป็นแบบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นไปได้โดยเรียบร้อย
แต่ฉันเห็นว่าถ้าฉันได้ลงนามในรัฐธรรมนูญ
ฉบับใหม่เสร็จแล้ว และรัฐธรรมนูญแบบใหม่
ได้ตั้งขึ้นโดยมั่นคงพอสมควรแล้ว ฉันเห็นว่า
ฉันได้ทำหน้าที่ของฉันโดยบริบูรณ์แล้ว และ
ฉันอยากจะลาออก ทั้งนี้เพราะฉันเล็งเห็นอยู่
แล้วว่าถ้าอยู่ต่อไปอาจเป็นการลำบาก และ
อาจเกิดความยุ่งยากต่างๆ ขึ้นได้ ตัวอย่าง
ในพงศาวดารของโลกย่อมมีอยู่มากหลาย
และจะเห็นได้โดยชัดว่าไม่มีพระเจ้าแผ่นดิน
พระองค์ใดที่ทรงอำนาจสมบูรณ์ญาณลึทธิราชาธิราชย์

แล้วถูกลดอำนาจลงโดยการกบฏ ที่จะทรง
ดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์อยู่ตลอดไป
เพราะถึงแม้พระองค์จะทรงยินยอมโดยดี และ
ไม่มีพระประสงค์ที่จะได้อำนาจสมบูรณ์กลับคืน
ก็ยังมีผู้อื่นที่ไม่พอใจในการเปลี่ยนแปลงนั้น
คิดการที่จะเปลี่ยนแปลงให้กลับเป็นอย่างเดิม
อยู่เสมอและทำให้เกิดการระแวงสงสัย และ
บาดหมางกันระหว่างอำนาจที่เกิดขึ้นใหม่กับ
อำนาจเก่าที่ถูกล้มลง ผลสุดท้ายพระเจ้า
แผ่นดินเหล่านั้นก็ต้องถูกปลงพระชนม์เสียบ้าง
ต้องถูกอยู่ในที่คุมขังบ้าง หรืออย่างดีก็ต้องถูก
เนรเทศไปเสียจากประเทศ ฉะนั้นก็ไม้ออกเลย
ว่า มีรายใดที่จะเรียบร้อยอยู่ได้ตลอด

ถ้าฉันลาออกจากตำแหน่งเสียแล้ว ให้สภาย
เลือกเจ้านายพระองค์ใดพระองค์หนึ่งแล้วแต่
จะเห็นควรขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แทนจะไม่
ดีกว่าหรือ ถ้าทำตามที่ว่านี้จะได้ผลดีดังต่อไปนี้

๑. จะไม่มีใครคิดที่จะ “ถวายเป็นพระราช-
อำนาจคืน” เพราะฉะนั้นจะไม่ต้องมีข้อระแวง
สงสัยเลยว่า สมบูรณาญาสิทธิราชย์จะเกิด
ฟื้นตัวขึ้นได้

๒. ความระแวงสงสัยและข้อบาดหมาง
ต่างๆ ระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐบาล
และสภาฯ ก็หมดไป เพราะพระมหากษัตริย์
พระองค์ใหม่จะเป็นผู้ที่รัฐบาลและสภาฯ
แต่งตั้งขึ้น น่าจะกลมเกลียวกันได้

ทางเสียมหายมีอยู่ได้ทางเดียว ที่ยังอาจมี
ผู้คิดที่จะล้มพระมหากษัตริย์องค์ใหม่เสีย
และขอให้ฉันทันกลับขึ้นครองตำแหน่งตามเดิม
แต่ถ้าหากฉันได้ประกาศไว้เสียโดยชัดเจนว่า
จะไม่ยอมรับขึ้นครองตำแหน่งใหม่อีกเป็น
อันขาด ผู้ที่จะคิดการเช่นนั้นก็อาจท้อถอยไป

ผลที่สุดเมื่อรัฐบาลนำข้อข้องพระราชหฤทัยต่างๆ
เข้าปรึกษาหารือในสภาผู้แทนราษฎรก็ไม่สามารถตกลงกันได้
เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรรายงาน
การประชุมนั้นแล้ว ก็ทรงตัดสินพระราชหฤทัยสละราชสมบัติ
ทันที พระราชหัตถเลขาสละราชสมบัติ ซึ่งทรงพระอักษรด้วย
ลายพระหัตถ์ของพระองค์ยาว ๖ หน้า นับว่าเป็นเอกสาร
สำคัญที่สุดชิ้นหนึ่งของชาติไทย ทรงเขียนออกมาจากความรู้สึก
อันแท้จริงของพระองค์ มีข้อความประทับใจยิ่ง ดังข้อความ
บางตอนว่า

ทัพเท้าเห็นตัว กตเวรญาณ และพอกพ้อง ใญ่ใญ่ทร
 ปกครองซึ่งไม่ถูกต้อง ตามหลักทรงธรรมของเรวิรพในข้อบุคคล
 และเน็ดกตามบุตตีธรรม ตามตามเค็ใจ เรอเอ็ดถือของ
 ทัพเท้า ทัพเท้าไม่สามารถ หิจาอินบอม หิ หุใด คมใด
 ใญ่ใญ่ทรปกครองเช่นนั้น ในตามของทัพเท้าชื่อไว้ไว้

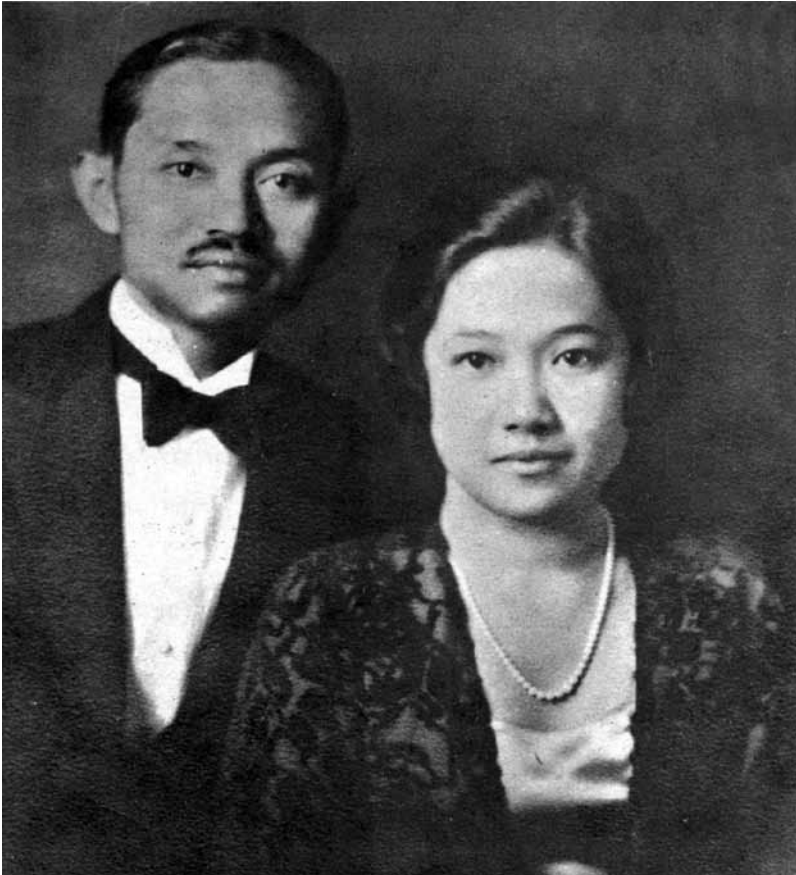
ทัพเท้ามีศกตามเค็ใจไว้ไว้จะสละอำนาจอินเพนของ
 ทัพเท้าอยู่แต่เดิม หิแก่ กษัตริย์โดยทั่วไว้ แต่ทัพเท้ามี
 อินบอมบอกอำนาจทั้งนลาของทัพเท้า หิแก่ผู้ใด คมใด
 โดยนเพ เพื่อไว้ไว้อำนาจนั้น โดยสิทธิของ และโดยไม่พัว
 เสี่ยงอินเท็ใจของ พระวิราชสุร

บัดนี้ทัพเท้าเห็นตัว ความพะสับค้ของทัพเท้า หิจา หิ
 กษัตริย์มีสิทธิออกเรื่อง ในกลไยของพระเศียรโดยเท็จรับ
 ว่าเป็นนลาอินเท็ใจ และเมื่อทัพเท้ารู้สึค้ว่า บัดนี้เพนอิน
 นมดนทต หิทัพเท้าจะอยู่เน็ดอ นี้อ หิคตามคัมกรของ
 แก่พระวิราชโดยทั่วไว้แล้ว ทัพเท้าซึ่งขอสละราชสมบัติ
 และออกทกทั้งแกนหับพระมณฑกษัตริย์ แต่บัดนี้เพนทัพเท้า
 ทัพเท้าขอสละสิทธิของทัพเท้าทั้งปวงไว้ไว้เพนของทัพเท้า
 อยู่ในฐานะหิเพนพระมณฑกษัตริย์ แต่ทัพเท้าสองอินไว้ไว้
 สิทธิทั้งปวง อินเพนของทัพเท้าแต่เดิมมา ก่อนหิทัพเท้าไว้ไว้
 ราชสมบัติสืบ สันตติของค้

พระราชหัตถเลขา

๘. เสด็จสู่สวรรคาลัย

ประทับที่ประเทศอังกฤษ หลังทรงสละราชสมบัติ พ.ศ. ๒๔๗๗

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรง
สละราชสมบัติแล้ว พระองค์พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า
รำไพพรรณี พระบรมราชินี และพระประยูรญาติสนิทบางพระองค์
ได้เสด็จฯไปประทับที่ตำบลเวจิเนียร์ วอเตอร์ อันอยู่ในชนบท
ใกล้กรุงลอนดอน ครั้นถึงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔
ได้เสด็จสวรรคตโดยฉับพลันด้วยพระโรคพระหทัยวาย และได้
ถวายพระเพลิงเสร็จในวันที่ ๓ มิถุนายน ศกนั้น

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทรงบรรยาย
เหตุการณ์ ตอนถวายพระเพลิงพระบรมศพ ไว้ในหนังสือ
“เกิดวังปารุสก์” มีข้อความน่าสนใจดังนี้

...เมื่อไปถึงพอสมควรแก่เวลาแล้วก็ได้
ขึ้นไปถวายบังคมพระบรมศพ ซึ่งดูเหมือน
บรรทมหลับอยู่ในพระหีบอันใหญ่ประดับ
นวมสีชาว ดูสบายดีกว่าที่จะต้องถูกจัดลง
พระบรมโกศอย่างในเมืองไทยเรามากนัก
ในห้องตั้งพระศพก็จัดอย่างดี มีธงมหาราช
ประดับติดอยู่กับฝา คั่นนั้นคุยกันอยู่จนดึก
ข้าพเจ้าโล่งใจแทนเมื่อได้ยินว่าเสด็จสวรรคต
อย่างรวดเร็ว โดยไม่ทรงมีอาการเจ็บปวด
อย่างใดเลย

เข้าวันรุ่งขึ้นคือวันที่ ๓ จัดขบวนเชิญพระบรมศพจากที่ประทับไปยังสุสานโกลเดอร์ดกรีน อันอยู่ทางด้านเหนือของกรุงลอนดอน มีรถชนิดบรรทุกศพอย่างชั้นดีเชิญพระบรมศพพระทีบนั้นคลุมด้วยธงมหาราช ทางเบื้องพระเศียรตั้งพระไชย รถตามพระบรมศพคันแรกคือรถพระที่นั่งสมเด็จพระเจ้าจอร์จที่หก คันต่อมา มีข้าพเจ้าและพีระ แล้วก็มีการตามอีกสองสามคัน ข้าพเจ้าอดไม่ได้ที่จะเปรียบขบวนพระศพอย่างเรียบๆ เช่นนั้นก็ขบวนอย่างมโหฬาร อันควรจะมี ถ้าสวรรคตในกรุงเทพฯ ในเมื่อยังทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินอยู่ ทำให้ต้องปลงตกอีกในความไม่เที่ยงในชีวิตของมนุษย์ เมื่อไปถึงสุสานมีคนคอยรับเสด็จอยู่แล้วมาก มีหมู่คนไทย มีฝรั่งที่เคยเกี่ยวข้องกับคนไทย หรือที่เคยรู้จักกับทูลหม่อมมา ภายหลังได้ทรงสละราชสมบัติแล้ว เมื่อเจ้าหน้าที่ได้เชิญพระบรมศพเข้าสู่ฐานแล้ว คนที่ตามเสด็จไปก็เข้านั่งเก้าอี้แถวโดยลำดับ ขณะนั้น มร.ร.ด. แครก คนอังกฤษผู้เคยเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในราชการไทย และเป็นพระสหายของทูลหม่อมมาก็ได้กล่าวสุนทรพจน์เฉลิมพระเกียรติตาม

สมควร แล้วผู้ที่ไปในงานก็ถวายค่านับทีละคน
ภายหลังจากที่มีคนไทยผู้เคยบวชเรียนได้
สวดมนต์ ต่อมานั้นคณะดนตรีก็บรรเลงเพลง
สากลแบบคลาสสิกที่ท่านเคยโปรด เจ้าหน้าที่
เขาก็กดปุ่มและทึบพระบรมศพก็เคลื่อนที่ช้าๆ
หายเข้าไปในฝาผนัง เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้จัดการ
ถวายพระเพลิงตามแบบฝรั่ง ตลอดเวลางาน
แม้พวกเราทุกคนจะเศร้าโศกสลดใจแต่ก็ยัง
รักษาความสงบไว้ได้...

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๒ รัฐบาลได้กราบบังคมทูลขอเชิญเสด็จ
สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ให้ทรงอัญเชิญ
พระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกลับมาสู่พระนคร
เพื่ออัญเชิญขึ้นประดิษฐานไว้ในที่อันควรแก่พระบรมราชอิสริยยศ
ร่วมกันกับสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า คือหอพระบรมอัฐิ
ที่ชั้นบนพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวัง และ
อัญเชิญพระสรีรังคารเข้าบรรจุในแท่นฐานชุกชีพระพุทธรูปองค์
พระประธานในพระอุโบสถวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ซึ่ง
ถือเป็นวัดประจำรัชกาล พร้อมกันนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธี
บำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทาน ครบถ้วนตามพระราช-
ประเพณี

อัญเชิญพระบรมอัฐิกลับประเทศไทย ประดิษฐาน
ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ แห่งพระบาท
สมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกฯ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ดังได้กล่าวมาแล้ว จึงเป็นการยืนยันว่าพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์
ที่ทรงทศพิธราชธรรม ทรงพยายามทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญ
รุ่งเรือง และคุ้มครองให้อาณาประชาราษฎร์ได้รับความร่มเย็น
เป็นสุข แม้ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็มีพระราชดำริ
ที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ประชาชนชาวไทย พร้อมๆ ไปด้วย
ที่ทรงพยายามปรับปรุงจักรกลแห่งการปกครองประเทศ
แบบเดิมให้เหมาะกับกาลสมัย ดังพระราชดำริที่ทรงตระหนักถึง
การเปลี่ยนแปลงการปกครองว่า

มีyakอยู่เพียงจะเลือกเวลาให้เหมาะ
อย่าให้ช้าเกินไป อย่าให้เร็วเกินไป ข้อนี้แหละ
ยากยิ่งนัก นอกจากจะมีสติปัญญาแล้วยังจะ
ต้องมีโชคดีประกอบด้วย

พระราชปราชญ์ราวกับจะทรงหยั่งรู้ถึงเหตุการณ์ที่จะ
เกิดขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๕ คือทรงเลือกเวลาได้ช้าเกินไปและช้าไม่มี
โชคดีประกอบ แต่กระนั้นประชาชนชาวไทยทุกคนก็พร้อมที่จะ
ยืนยันทรงความจริงในพระราชปราชญ์ที่ทรงมีต่อไปว่า

แต่ถ้าเราทำการใดๆ ไปโดยมีความสุจริต
ในใจและโดยเต็มความสามารถแล้ว ก็ต้อง
นับว่าได้พยายามทำการงานตามหน้าที่จนสุด
กำลังแล้ว

นี่คือน้ำพระราชหฤทัยแห่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์นักปรัชญาเมธีผู้ยิ่งใหญ่ของชาติไทย

พระมหากษัตริย์ที่พระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ประเทศ
และปวงชนชาวไทย เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕
เป็นเกียรติภูมิแห่งชาติอารยะ รัฐบาลเรียกวันนี้ว่า “วันรัฐธรรมนูญ”
ประกาศให้เป็นวันรัฐพิธีที่สำคัญของชาติ กำหนดหยุดราชการ
๑ วัน ทั่วประเทศทุกวันนี้

๙. เฉลิมพระเกียรติแม่ไพศาล

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้จะทรงดำรงสิริราชสมบัติเพียง ๙ ปี แต่ทรงมั่งคั่งอยู่ในทศพิธราชธรรม และทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์หลายประการ เช่น ทรงตัดสินพระราชหฤทัยครั้งสำคัญ มิให้จลาจลเสียหายแก่บ้านเมือง สมควรที่เด็กและเยาวชนของชาติจะได้ศึกษาเรียนรู้พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจอย่างยิ่ง

สถาบัน องค์การ และรัฐบาล ได้ร่วมใจกันน้อมเกล้า น้อมกระหม่อมเทิดพระเกียรติคุณให้แม่ไพศาลด้วยการดำเนินการต่างๆ ดังนี้

๑. ประกาศยกย่องพระเกียรติคุณ

ในวาระวันพระบรมราชสมภพ ครบ ๑๐๐ ปี เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๖ รัฐสภาได้จัดงานเฉลิมพระเกียรติถวาย ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ในพระราชวังดุสิต โอกาสนี้ได้ริเริ่มน้อมนำพระราชกรณียกิจมาเผยแพร่ให้แม่ไพศาล มีการจัดตั้ง “สถาบันพระปกเกล้า” เพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษาเรียนรู้ทางการบริหารบ้านเมือง และการพัฒนาประชาธิปไตยให้กว้างขวาง โดยดำเนินการเผยแพร่พระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เป็นที่ประจักษ์แก่ชาวไทย

เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี ในการปกครองประเทศไทย หลังจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินกลับจากการศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗ และวันพระบรมราชสมภพครบ ๑๐ รอบ ปีนี้ กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงสาธารณสุข และทบวงวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก ประกาศยกย่องพระเกียรติคุณให้ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลก ประจำปี ๒๕๕๖ ที่ทรงมีผลงานดีเด่นด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ และสื่อสารมวลชน ตามข้อเสนอของสถาบันพระปกเกล้า

วันเสด็จสวรรคต วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ทุกปี เป็นวันรัฐพิธี เรียกว่า “วันที่ระลึกพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว” กำหนดให้มีการวางพวงมาลา ถวายเป็นราชสักการะ อันเป็นวันที่ตรงกับวันเสด็จสวรรคต วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งเป็นข้อเสนอของสถาบันพระปกเกล้าเช่นกัน

๒. ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติ

พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒.๑ พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ สถาบันพระปกเกล้าได้บูรณะอาคารกรมโยธาธิการเดิม บริเวณสี่แยกผ่านฟ้า เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร จัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อรวบรวมเครื่องใช้ส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี จัดแสดงภาพถ่ายเอกสาร และพระราชประวัติของพระองค์ เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าสำหรับผู้สนใจ

พิพิธภัณฑสถานอาคารที่ประทับพระราชอิปกศักดิเดชน

๒.๒ พิพิธภัณฑสถานอาคารที่ประทับพระราชอิปกศักดิเดชน

พิพิธภัณฑสถานอาคารที่ประทับพระราชอิปกศักดิเดชน ตั้งอยู่ในกองพลทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน ถนนทหาร แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว ใต้ถุนสูง หลังคามุงด้วย กระเบื้องลูกแก้วแบบดั้งเดิม เป็นพิพิธภัณฑที่จัดแสดงพระบรมฉายาลักษณ์ พระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ และเครื่องใช้ประจำพระองค์บางส่วนที่ได้รับพระราชทานมาจากวังสุโขทัย

พิพิธภัณฑสถานพระปกเกล้า รำไพพรรณี เฉลิมพระเกียรติ

๒.๓ พิพิธภัณฑสถานพระปกเกล้า รำไพพรรณี เฉลิมพระเกียรติ

พิพิธภัณฑสถานพระปกเกล้า รำไพพรรณี เฉลิมพระเกียรติ ตั้งอยู่ที่วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้าจันทบุรี สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ที่มีพระมหากษัตริย์คุณแก่ปวงชนชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวจังหวัดจันทบุรีและวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี

ภาคผนวก : ส่วนไกลกังวล

ม.ร.ว.แสงสุรย์ ลดาวัลย์ ให้คำอธิบาย

พระราชฐานแห่งนี้ เมื่อแรกสร้าง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามว่า “สวนไกลกังวล” ทั้งนี้ ปรากฏในหมายกำหนดการ การพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลขึ้นพระตำหนัก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกการพระราชพิธีนั้นว่า “พระราชพิธีราชมงคลมงคลขึ้นพระตำหนักเปี่ยมสุข สวนไกลกังวล หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๗๒” จากนั้นมา เมื่อเสด็จไปประทับ ณ พระราชฐานแห่งนั้น ถ้าจะมีลายพระราชหัตถเลขาถึงผู้ใด ก็ทรงลงสถานที่ในลายพระราชหัตถเลขานั้นว่า “สวนไกลกังวล” เช่น พระราชหัตถเลขาถึงผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ฉบับลงวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ครั้นสิ้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว ได้มีผู้เรียกพระราชฐานแห่งนี้ว่า “วังไกลกังวล” บ้าง “พระราชวังไกลกังวล” บ้าง

ตามโบราณราชประเพณีที่เคยมีมาแต่ก่อน การจะยกพระราชฐานแห่งใดขึ้นเป็น “พระราชวัง” จะต้องมีการประกาศพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เช่น

เมื่อครั้งสร้างพระราชวังดุสิต ในตอนแรกพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็โปรดให้เรียกพระราชฐานแห่งนั้นว่า “สวนดุสิต” ต่อมาจึงมีประกาศพระบรมราชโองการยกขึ้นเป็น “พระราชวังดุสิต” และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อจะโปรดให้ยกพระราชฐานแห่งใดขึ้นเป็นพระราชวัง ก็มีประกาศพระบรมราชโองการทั้งสิ้น เช่น พระราชวังสราญรมย์ ณ กรุงเทพมหานคร พระราชวังสนามจันทร์ ณ จังหวัดนครปฐม ส่วน “สวนไกลกังวล” นี้ ไม่เคยมีประกาศพระบรมราชโองการในรัชกาลใดๆ ยกขึ้นเป็นพระราชวังตามโบราณราชประเพณี ประกอบทั้งการกล่าวนามพระราชฐานแห่งนี้ ก็เป็นการกล่าวถึงอดีตที่เป็นกาลในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้นจึงได้เรียกนามตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้นได้พระราชทานไว้

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
เรื่อง อนุญาตให้ใช้สื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการจัดทำหนังสือวิชาประวัติศาสตร์ ชุด “พระมหากษัตริย์ไทย ๙ รัชกาล” เรื่อง “พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว” ระดับประถมศึกษา เพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา วิชาประวัติศาสตร์ไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้ในสถานศึกษาได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

(นายกมล รอดคล้าย)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการจัดทำและคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลา วิชาประวัติศาสตร์ไทย
เรื่อง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ระดับประถมศึกษา

ผู้เรียบเรียง

นายทองต่อ กล้ายไม้ ณ อยุธยา

คณะกรรมการที่ปรึกษา

นายกมล รอดคล้าย

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นายวินัย รอดจ่าย

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นายสุชาติ วงศ์สุวรรณ

ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านการพัฒนาหลักสูตร

พลโทอุซุกร สาครนาวิน

อดีตผู้ทรงคุณวุฒิกองบัญชาการกองทัพไทย

นายสุรชัย จิตภักดีปดินทร์

สมาชิกสภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

นางสาววิณา อัครธรรม

อดีตที่ปรึกษาด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้

นางสาวไพรวลัย พิทักษ์สาสี

อดีตผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

ประธาน

นางสุกัญญา งามบรรจง

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

กรรมการ

นางสายไหม จบกลศึก

รองศาสตราจารย์มัลลิกา ตัฒนันทน์ นายประยงค์ อนันทวงศ์

นางระวีวรรณ ภาคพรต

นางวันเพ็ญ สุทธากาศ นางปราณี ปราบริปู

นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง

นางสาวเยาวลักษณ์ เตียรณบรรจง นางสาวเกื้อกมล นิยม

นางศรีปัญญา พงศ์สุวรรณ

นางสุวคนธ์ ศิริวงศ์รวัดน์ นายเชอเม แก้วคล้าย

ว่าที่พันตรีนภดล เจนอักษร

รองศาสตราจารย์กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์ นายประจักษ์ วัฒนานุสิทธิ์

นายชัยฤทธิ์ ศรีโรจน์ฤทธิ์

นายเฉลิมชัย พันธุ์เลิศ

กรรมการและเลขานุการ

นางสาวปริญญา ฤทธิ์เจริญ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นางสาวอรอร ฤทธิ์กลาง

นางสาวอรุณวรรณ ผู้ชนดี

นางสาวเจตนา พรประดิษฐ์

ผู้ตรวจขั้นสุดท้าย

นางสายไหม จบกลศึก

นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง

นางปราณี ปราบริปู

บรรณาธิการ

นางสาวปริญญา ฤทธิ์เจริญ

นางสาวอรุณวรรณ ผู้ชนดี

ออกแบบและถ่ายภาพประกอบ

นายพินิจ สุขะสันต์

ฝ่ายศิลป์ องค์การค้ำของ สกสศ.